

GÖÇ ÇALIŞTAYI

Sonuç Raporu

26-27 MART 2022 GAZİANTEP

CIHANNÜMA

CIHANNÜMA DAYANIŞMA VE
İŞBİRLİĞİ DERNEĞİ

GÖÇ ÇALIŞTAYI

Sonuç Raporu

26-27 Mart 2022

Gaziantep

COPYRIGHT © 2023

Bu yayının tüm hakları CİHANNÜMA DAYANIŞMA VE İŞBİRLİĞİ DERNEĞİ'ne aittir. CİHANNÜMA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (*fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.*) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Cihannüma Yayınları - 3

1.Baskı: 2023

ISBN : 978-625-99656-1-1

Mizanpaj -Tasarım : Ceyhun AKGÜN

Baskı : Sena Ofset Matbaacılık

Sertifika No: 45030

CİHANNÜMA | CİHANNÜMA DAYANIŞMA VE İŞBİRLİĞİ DERNEĞİ

Hacı Bayram Mah. Haşimi (Kutlu) Sok. No: 12

Altındağ/Ankara – TÜRKİYE

| www.cihannuma.org |

ÖNSÖZ

CİHANNÜMA DAYANIŞMA VE İŞBİRLİĞİ DERNEĞİ

Gaziantep şehrimizin güzide kurumları ile Cihannüma Dayanışma ve İşbirliği Derneği tarafından müştereken gerçekleştirilen Göç Çalıştayı 26 Mart 2022 günü tarihin akışına etki etmesi umulan neticelerle tamamlandı. Dokuz çalışma grubu ve alanında uzman birçok kişinin katıldığı çalıştayda bilhassa geleceğe ilişkin bir bakış açısının ortaya konulması ve atılacak adımlarda ilgili kurumlara da rehberlik etmesi için temel sorunlar masaya yatırıldığı gibi ilke, tutum ve eylem planları da belirlenmeye çalışıldı.

Cihannüma olarak ülkelerini mecburiyetten dolayı terk etmek zorunda kalan göçmenlerin sorunlarına odaklanarak yarınlara dair bir kavrayış elde etme çabamız, insanlığın ve bölgemizin kadim değerlerimiz etrafında yeniden şekillendirilmesine duyulan ihtiyacı da gündeme getirmektedir. Böylece irfanımızdan neşet eden köklerimizden hareketle barışın ve kardeşliğin yeniden hâkim olacağı bir iklimin arayıcısı olacak kuşaklara öncülük etmek yükümlülüğümüzü de yerine getirebilme amacındayız.

Bununla birlikte temennimiz odur ki, ülkelerini terk etmek zorunda kalan bu insanların tekrar huzur içerisinde ülkelerine dönmeleri

ve huzurlu bir hayat sürmeleridir. Ki burada elde ettikleri tecrübeleri, ülkelerinin yeniden imar ve inşası için kullanabilsinler. Böyle bir dönüş süreci ve ortamı hazırlandığında ülkemizin gönül ile misafir ettiği bu insanlar ile kurulmuş olan bu yeni gönül köprülerinin gelecek kuşaklar için çok iyi fırsatlar doğuracağını tahmin etmek hiç de zor değildir. Zira dindaş, tarihdaş, komşu (*coğrafyadaş*), ırkdaş gibi çeşitli bağlar ile adeta akraba olan bu iki ülke insanının yaşadığı bu tecrübe, tarihe düşülen çok değerli bir nişanedir. Bu temenni yanında hali hazırda ülkemizde misafir ettiğimiz göçmen ve mülteciler ile yaşanan süreci üç temel başlık altında toplayarak bugün yaşanan sorunları ülkemizin de geleceği için tartışarak bir rapora dönüştürdük. Zira her ne kadar geri dönüş esas ise de yaşadığımız bu olguyla birlikte ortaya çıkan sorunların çözümüne katkımız olsun niyetiyle bu çalışmayı tertitledik.

Göç Çalıştayı'nın hülasası olan bu metnin sadece göçe zorlanan insanların sorunlarının ele alındığı bir belge olmasını değil, aynı zamanda sorunların çözümü ve yarınlara ilişkin bir çerçeve sunmasını da temenni ediyoruz.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	3
İçindekiler	5
Takdim	7
Giriş	13
Çalıştay Çalışma Süreci ve Yöntemi	16

1. BÖLÜM

GÖÇ VE UYUM / KAYNAŞMA

1. UYUM ve KAYNAŞMA	20
1.1 Göçmenlerin Vatandaşlık Kazanımı	20
1.1.1. Durum Tespiti	20
1.1.2. Çözüm Önerileri (Nazari)	20
1.1.3. Eylem Planı	21
1.1.4. Geleceğe İlişkin Projeksiyonlar	22
1.2. Göçmenlerin Türkiye'deki Yasal Durumları	22
1.2.1. Durum Tespiti	22
1.2.2. Çözüm Önerileri (Nazari)	23
1.2.3. Eylem Planı	23
1.2.4. Geleceğe İlişkin Projeksiyonlar	24
1.3. Kamu Güvenliği Açısından Mevcut Durum	24
1.3.1. Durum Tespiti	24
1.3.2. Çözüm Önerileri	25
1.3.3. Eylem Planı ve Geleceğe Yönelik Projeksiyonlar	25
1.4. Medya ve Göçmenler	27
1.4.1. Durum Tespiti	27
1.4.2. Çözüm Önerileri (Nazari)	27
1.4.3. Eylem Planı ve Geleceğe Yönelik Projeksiyonlar	28
1.5. Uyum/Kaynaşma Bakımından Göçmenler	29
1.5.1. Durum Tespiti	29
1.5.2. Çözüm Önerileri (Nazari)	30
1.5.3. Eylem Planı ve Geleceğe Yönelik Projeksiyonlar	32

2. BÖLÜM

GÖÇ VE EKONOMİ

2.EKONOMİ.....	36
2.1. Emek Piyasası.....	36
2.1.1. Durum Tespiti.....	36
2.1.2. Çözüm Önerileri.....	38
2.1.3. Eylem Planları.....	39
2.2. Girişimcilik.....	41
2.2.1. Durum Tespiti.....	41
2.2.2. Çözüm Önerileri (Nazari).....	43
2.2.3. Eylem Planları.....	46

3. BÖLÜM

GÖÇ VE EĞİTİM

3. EĞİTİM.....	48
3.1. Göçmenlerin Okullaşma Durumu.....	48
3.1.1. Durum Tespiti.....	48
3.1.2. Çözüm Önerileri.....	50
3.2. Göçmenlerin Türkçe Öğrenimi ve Öğretimi.....	51
3.2.1. Durum Tespiti.....	51
3.2.2. Çözüm Önerileri (Nazari).....	53
3.3. Göçmen Çocukların Mesleki Eğitimi.....	54
3.3.1. Durum Tespiti.....	54
3.3.2. Çözüm Önerileri.....	54
3.4. Hayat Boyu Öğrenme.....	55
3.4.1. Durum Tespiti.....	55
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	57
ÇALIŞTAYDAN KESİTLER.....	61
KURUL, KOMİSYON VE KATILIMCILAR.....	67

TAKDİM

Av. Rıza YORULMAZ

CİHANNÜMA DAYANIŞMA VE
İŞBİRLİĞİ DERNEĞİ

GENEL BAŞKANI

Bismillahirrahmanirrahim...

Sayın Valim,
Sayın Rektörlerim,
Sayın Başkanlarım,

Çalıştayımıza katkı sunmak üzere yurdumuzun dört bir tarafından gelen muhterem katılımcılar, her birinizi saygı ve muhabbetle selamlıyorum. Çalıştayan hayırlara vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum.

Cihannüma Dayanışma ve İşbirliği Derneği olarak, var olan birikimimizi toplumun, şehrimizin, ülkemizin ve tüm insanlığın hayrına olacak şekilde faydaya dönüşmesi için gayret gösteriyoruz.

Bu çerçevede on yılı aşan bir süredir muhatap olduğumuz dünyanın en büyük dramlarından biri olan Suriye'den göçü değişik boyutlarıyla ele alacağımız çalıştayımızı bu hadiseden en fazla etkilenen şehrimiz olan Gaziantep'imizde yapıyoruz.

Çalıştayımız için Türkiye'nin değişik yerlerinden akademisyenler, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve konuyla ilgili kamu kurumlarında çalışmakta olan uzmanlardan oluşan 100 civarında katılımcı bir araya gelmiş bulunuyor.

Çalıştayımız şu dört unsur etrafında teşekkül edecek:

1. Varolan durumun tespiti,
2. Beyin fırtınası yaparak üretilen nazari çözüm önerileri,
3. Fiili durumu göz önünde tutarak geliştirilen müşahhas eylem planı,
4. Gelecek projeksiyonları

Mesele bu boyutları ile gün boyu müzakere edilecek ve sonuç raporu kamuoyu ile paylaşılacaktır.

Muhterem Hazirun;

Göç; insanların buldukları yerden, vatanlarından ayrılarak başka yerlere gitmelerini ifade etmektedir.

Bu “*başka yere gitme*” bazen iradi olabileceği gibi, genellikle kişilerin iradesi dışında gerçekleşir ve esasen de çalıştayımız konuyu bu yönüyle ele alacaktır.

1951 yılında Cenevre’de imzalanan mültecilerin hukuki statüsüne dair sözleşme ve 1967’de New York’ta imzalanan protokol ile göçmenlerin hak ve statüleri belirlenmiştir. Özellikle Cenevre sözleşmesinde insan hakları evrensel beyannamesindeki temel hakların güvence altında olacağına vurgu yapılmıştır.

Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin önemli bir kısmı bu sözleşmeleri onaylayarak taraf olmuşlarsa da uygulamada maalesef attıkları imzaların gereğini yerine getirmekten imtina ettiklerini acı bir şekilde gözlemlemekteyiz.

Göçmenleri insan olarak görmeyen bir anlayışa sahip olan sözde insan haklarına saygılı ve yardımsever batılı devletler, vatanlarını şu veya bu sebeple terk etmek zorunda kalan çaresiz insanlara karşı hiç de insani bir davranış sergilemiyorlar.

Bütün olayları kendi menfaatleri açısından değerlendiren bu ülkeler, göçmenlerin içinden işlerine yarayacak meslek sahiplerini adeta kaçırmak üzere göçmenlerine götürürken, kendilerine sığınmak isteyen sıradan insanları almamak için onların teknelerde boğulmasına göz yumabilmekte, sınırdan geçerken vurup öldürebilmektedirler.

Çünkü her göçmeni kendi kursaklarından kesilecek bir lokma, kendi ceplerinden eksilecek bir dolar/euro, kendi konforlarını azaltacak bir yük olarak kabul ediyorlar.

Türkiye göç bağlamında hem kaynak hem hedef hem de geçiş ülkesidir.

Ülkemiz son otuz beş yılda üç kitlesel göçe muhatap olmuştur. Malumunuz olduğu üzere Bulgaristan, Irak ve Suriye'deki soydaş ve dindaşlarımız kendi ülkelerinin yönetimleri tarafından vatanlarını terk etmeye icbar edildi.

Bulgaristan'dan 1989'da 360 bin, Irak'tan 1988 ve 1991'de 520 bin kişi ülkemize göç etmiştir. Suriye'den ise 2011 yılından bu tarafa ülkemize göç edenlerin sayısının 3 milyon 750 bin kişiyi bulmuştur.

1992 ila 2001 yılları arasında Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya'dan toplam 50.000 kişi ülkemize göç etmiştir.

Bulgaristan ve Irak'tan göçün etkileri aradan geçen zaman itibarıyla canlılığını korumuyorsa da, Suriye'den göçün etkisi hem hala sıcak olması hem de daha büyük çaplı olması münasebetiyle canlılığını muhafaza etmektedir.

Ülkemiz, bütün göçlerde "açık kapı" uygulamasını benimsemiştir. Kapısını ve gönlünü vatanlarından ayrılmak zorunda kalan herkese açmıştır.

Anadolu, misafirperverliğini, yardımseverliğini, alicenaplığını bütün dünyaya göstermiştir. Zira Anadolu demek, merhamet, dayanışma, kardeşlik demektir. Anadolu demek, barışın, huzurun ve birlikte yaşamanın vatanı demektir.

Müsamahanın maya tuttuğu topraklardır burası, insanlığımızın tezahür ettiği, bütün bu faziletlerin mirasının yeridir Anadolu'muz. O sebeplerdir ki bizler bu mirasın yaşayan temsilcileri olarak bu mesele-ye hiç şüphesiz batılılar gibi bakamayız.

Göç; terk etmektir.

Maddi ve manevi tüm birikimleri terk etmek.

Dünyalık bütün yatırımlarınızı, malınızı, mülkünüzü, bağınızı, bahçenizi, tarlanızı terk etmektir.

Çocukluğunuzun hatıralarınızı ve geleceğe dair hayallerinizi terk etmektir.

Vatanınızı, bayrağınızı, egemenliğinizi, hürriyetinizi terk et-
mektir....
Göç bir bilinmeyene yolculuktur.
Başınıza ne geleceğini bilmeden yürümektir.
Neyle karşılaşacağınızı bilmeden, durmadan, düşünmeden
yürümek...
Hiç kimse huzur içinde yaşadığı, mutlu olduğu, doğduğu ve
doğduğu vatanından isteyerek ayrılmaz.
O yüzden göçmen, mazlumdur.
Mazluma dini sorulmaz.
Kapımızı çalan kim olursa Allah'ın misafiridir.
Misafir on rızıkla gelir, birini yer, dokuzunu bırakır.
Bizim medeniyetimizde göç hicrettir.
Her ne kadar aynı derinliğe sahip olmasa da
Göç edeni muhacir, karşılayanı ensar diye tarihi tecrübe etmiş
zihniyetin çocuklarıyız..
İşte bu zihniyet sebebiyledir ki biz ensar ile muhaciri kardeş
biliriz.
Ensar'a düşen, var olanı kardeşiyle bölüşmekti.
Bölüşünce var olan azalmaz, veren fakirleşmez.

Bilakis hiçbir matematik kaidesinin çözemeyeceği, hiçbir hesap makinesinin hesaplayamayacağı "bereket" kavramı devreye girer ve mal bölüştükçe artar, veren verdikçe zenginleşir.

İnsanların vatanlarından ayrılmak zorunda bırakılmaları sonuçları itibariyle büyük bir trajedir. Zaman her şeyin ilacıdır ve en fazla bir nesil sonra her şey normale döner.

Ancak bundan daha kötüsü; kardeşlik duygusunun, merhamet düşüncesinin, paylaşmak erdeminin zihnimizden ve kalbimizden göç etmesidir. Bu duyguların göçü zamanla telafi edilemeyecek kadar büyük hasarlar meydana getirir.

*Bizler yani ensar; misafirlerimizi Allah'ın bir lütfu olarak görmeliyiz.
Çünkü gelen insandır.
Yani eşref-i mahlûkat.
Yani yaratılmışların en şereflişi.
Ve her bir insan bir cihandır.
Yaradan, O cihanı nelerle mücehhez kılmıştır, O cihanın kalbine, gönlüne, aklına ne cevherler yüklemiştir; bilemeyiz.
Muhterem Hazirûn,*

Bu vesile ile göç sebebiyle Türkiye'mizin yaşadığı bazı sorunların tespiti ve kısmi önerilerin altını çizmekte fayda vardır:

Bu süreçte iki temel mesele vardır: bunlar algıyı ve süreci yönetmekte yaşanan zorluklar.

Kamu yönetimimizde işin mevzuatı belli olmaz ise "sahipleri"ne zimmetlenmez ise işler ortada durur. İnsanlar ciddi fedakârlıklar yapanlar dışında "mış" gibi yaparlar. Bu nedenle çağrı ve müzakere bağlamında acilen "Göç ve Uyum Bakanlığı" kurulmalı diye teklif yapılabilir. Göç İdaresi Başkanlığı, AFAD, Bakanlıkların/ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının önemli bir kısmının genel müdürlük düzeyinde belki bir kısmının da daire başkanlığı düzeyinde tezahürü olan teşkilat şeması içermelidir.

Halihazırda CB Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü dışında "Suriye'nin kuzeyi Güvenli Bölge(/Özel) Temsilcisi olmalı. Bunun Suriye'den ülkemize yapılan göç konusunu yönetmede de çok önemli katkıları olurdu.

Çalıştayı, malumunuz olduğu üzere çözüm ortaklarımız Gaziantep Valiliği, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Üniversitesi, Şahinbey ve Şehitkâmil Belediyeleri ile birlikte yapıyoruz.

Bu vesileyle şunu ifade etmek isterim ki, toplumsal bir konuda; merkezi idare, yerel yönetimler, akademi ve sivil toplumun birlikte bir çözüm arayışı içerisinde bulunması kendi başına çok önemli ve çok değerlidir. Sorunlar ile iştigal etmek insanlığımızın gereğidir, insan sorunlara çare buldukça biliyoruz ki daha da insanlaşmaktadır. Ellerimizi bu soruna nasıl bir çare buluruz diye birleştirmiş olmak ile bahtıyarız.

*İlgileri, teşvikleri, katkıları ve işbirliğinden dolayı;
Sayın Valimiz Davut Gül'e,
Sn. Büyükşehir Belediye Başkanımız Fatma Şahin'e,
Gaziantep Üniversitesi Rektörümüz Sn. Prof. Dr. Arif Özaydın'a,
Şahinbey Belediye Başkanı Sn. Mehmet Tahmazoğlu'na,
Şehitkamil Belediye Başkanı Rıdvan Fadıloğlu'na şükranlarımı arz ediyorum.*

Çalıştayımızın hazırlanmasına emek veren başta Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörümüz Prof. Dr. Vatan Karakaya'ya ve Genel Merkez ekibimize, Cihannüma Bölge Koordinatörümüz Mustafa Bozgeyik, Gaziantep İl Temsilcimiz Ahmet Dinçoğlu ve ekibine teşekkür ediyorum.

Her şeyin zekatı kendi cinsindedir kaidesi uyarınca ilminin, bilgisinin, tecrübesinin zekatını vermek üzere Ankara'dan, İstanbul'dan, Bursa'dan, Hatay'dan, Diyarbakır'dan buraya teşrif ederek çalıştayımıza katkı sunacak olan siz değerli katılımcılara teşekkürlerimi arz ediyorum.

Bu duygu ve düşünceler ile çalıştayımızın başta göçmenlerimiz olmak üzere, Gaziantep'imize, bölgeye, ülkemize ve tüm insanlığa faydalı sonuçlar sağlamasını Cenâb-ı Allah'tan niyaz ediyorum.

Bu duygu ve düşünceler içerisinde hepinizi saygıyla selamlıyorum.

GİRİŞ

Prof. Dr. Vatan KARAKAYA
ÇALIŞTAY GENEL KOORDİNATÖRÜ

Bu çalıştayın konusu ülkelerinde yaşanan çatışma ve kargaşa sebebiyle Türkiye'ye sığınan insanların ülkemizdeki yaşamlarına odaklanılarak yaşanan sorunların tasviri ve onlara yönelik çözüm önerileridir. Ülkelerini zorunluluklardan dolayı terk etmek mecburiyetinde kalan milyonlarca insan, bugün Türkiye'ye sığınmış ve burada yaşamaktadır. Zamanla ortaya çıkan sorunları birkaç cihetten değerlendirip onlara yönelik çözümler oluşturmak, çalıştayın kapsamını oluşturmaktadır. Bu kapsam içinde daha çok Suriyeli mülteciler bulunmaktadır. Hiç şüphesiz diğer göçmenler de çalıştaydan çıkan sonuçların kapsamı içindedir, lakin Suriyeli göçmen sayısının çok fazla olması hasebiyle diğer göçmenlerden ziyade onlara odaklanılması aslında çıkan sonuçların sınırlarını da belirlemektedir.

Çalıştayın amacı, ülkemizde yaşayan milyonlarca göçmen ve mülteci/sığınmacının yaşadıkları bazı sorunların tespitini yapmak ve onlara çözüm önerilerinde bulunmaktır. Bu sorunlar, uyum ve kaynaşma, ekonomi ve eğitim temelli olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Durum tespiti ve çözüm önerileri bu meseleler üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalıştay raporunda kavram tercihlerinde bulunurken insan(lar) ın kullandığı kavramların onun sınırlarını belirlediğinin farkındayız. Özellikle böylesi konularda çeşitli ideolojik mevzilerin konumlandığı ve tahrik gücü fazla olan bu tür toplumsal fay hatlarının tahrip edilmesine imkân verilmesi, seçilen kavramlar ile de kendisini aşikâr eder. Bu sebeple meseleyi tartışırken ve rapor oluştururken insani zemine en yakın duran kavramsal çerçeveyi tercih etmeye çalıştık. Sonuçta coğrafyamızda yaşanan büyük buhranlar, son üç yüzyılda ortaya çıkan batılı iştahın kabarmasının iktisadi ve siyasi arzularının somut tecellileridir de bir yandan. Seçilen kavramlar yine bu iştahın felsefi temellerini yansıtan ve daha çok çatışmacı ve güç temelli bir ilişki çerçevesini de yansıtabilirdi, Anadolu irfanının derin kuşatıcılığını da. Bu hassasiyetin gösterilmesine rağmen dikkatlerden kaçan bir tek cümle dahi olmuş ise niyetimizi bu şekilde aşikâr etmiş olalım. Bu minval üzere çalıştayda göç konusu bazı boyutları ile ele alınmıştır.

Göç olgusu geçmişten günümüze dünyayı biçimlendiren belli başlı unsurlardan birisi olagelmiştir. Toplumlar, milletler, devletler ve sınırlar göçlerin etkisiyle biçimlenip günümüzde sahip oldukları özellikleri kazanmışlardır. Farklı insan gruplarının ve toplumların birbirleri içine geçmeleri, toplumların iktisadî, ahlâkî, hukukî yönden farklılaşmalarına ve nihai olarak sosyolojik ve siyasî değişimlere kapı aralamıştır.

İnsanlık tarihinde yerleşiklik ne kadar belirgin bir tecrübe ise göçler de o kadar insanlık tarihinin taşıyıcı unsurudur. Bu iki olgu tarihin devinimini oluşturan önemli unsurlarındandır. Çeşitli gerekçeler ile insanlık tarihi boyunca göçler meydana gelmiştir. Bu gerekçelerin iki temel görünümü vardır. Gönüllü ve zorunlu olarak göçler yapılı. Gönüllü göçler arasında iktisadi gerekçeler, beyin göçü ve sömürge amacıyla yapılan göçler sayılabilir. Zorunlu göçler ise, iç-dış savaşlar, soykırımlar, iklim değişikliği, kıtlık, baskı-zulüm, terör ve kölelik gibi gerekçeler, bu tür göçe sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan zorunlu göçler, düzensiz, yasadışı ve kaçak göçler olarak bir dizi mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla gönüllü olarak göçenleri göçmenler (*immigrants*), zorunlu olarak terk etmek zorunda kalanlar ise mülteci/sığınmacı (*refugees*) olarak iki farklı vaziyette değerlendirilmektedir.

Yaşadığımız zamanın göçlerinin en önemli sebeplerinden birisi, savaşlardır. Bu sebeple göçenler, zorunlu olarak ülkelerini terk etmek durumunda kalmaktadırlar. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklık ve savaş ortamı da yaşadığımız çağda bölgemizdeki en büyük kitlesel göçlerden birisine kaynaklık etti. Savaş ortamının ürettiği yıkım, kargaşa ve güvenlik sorunları ailelerin yığınlar halinde Türkiye sınırına dayanmalarına yol açtı. Geçmişte Irak ve İran’dan gelen göçmenler nedeniyle siyasî, ekonomik ve askerî sebeplere dayalı kitlesel göçlere dair tecrübe sahibi ülkemiz aynı zamanda Osmanlı Devleti’nden miras edindiği tarihsel yükümlülüğü nedeniyle göçmen ve mülteciler/sığınmacılar için hedef ülke olabildiği gibi Avrupa’ya geçiş amaçlı transit ülke olarak da değerlendirildi.

Şu anda resmi verilere göre Türkiye’de yaklaşık 4 milyonluk bir göçmen nüfusu mevcut. Toplumsal ve siyasî riskleri geride bırakma, yeterli güvenlik, beslenme ve sağlık hizmetlerine kavuşma gibi olumlu etkenlere bağlı olarak söz konusu nüfusta düzenli bir artış olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte dinî ve tarihsel ortaklıklar yanı sıra evlilikler ve muhtelif sebeplere bağlı olarak geriye dönmeme yönünde kararlara sahip olunması, Türkiye’deki Suriye kökenli göçmenlerin iktisadi ve toplumsal bütünleşme süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Ancak ne var ki bütün olumlu etkenlerin yanında iki toplumun yeniden bir araya gelişinde yaşanan aksaklıklar da söz konusudur. Dönem dönem çeşitli muharriklerin etkisiyle ortaya çıkan bölgesel çatışmalar, özellikle kayıt dışı ekonomiyle açığa çıkan çalışma ve sosyal güvenliğe ilişkin sorunlar, karşılıklı iletişimi biçimlendiren dile ilişkin konular ve tüm bunlarla uzun vadede girdiği etkileşim açısından eğitim ve aile başta olmak üzere toplumsal kurumları ilgilendiren temel meseleler göç olgusuyla birlikte göçmenleri ve özel olarak Suriyeli göçmenleri millî bir mesele hâline getirmektedir.

Cihannüma olarak çalışmaya öncülük ederken Gaziantep’ten paydaşlarımız vardı: Bunlar Gaziantep Valiliği, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Üniversitesi, Şahinbey Belediyesi ve Şehitkâmil Belediyesi’dir. Bu konudan iktisadî ve toplumsal olarak en çok etkilenen şehirlerimizin başında Gaziantep gelmesine rağmen mesele ülke düzeyindedir ve farklı boyutlarıyla ele alınmayı hak etmektedir. Meseleyi bu düzeyde değerlendirmek maksadıyla katılımcılar ile 26

Mart 2022 tarihinde Gaziantep'te bir araya gelindi. Akademisyenler, uzmanlar, sivil toplum kuruluşları ve çeşitli kamu görevlilerinden oluşan çalışma gruplarının bilgilendirme, karşılıklı görüşme ve fikir alışverişi ile sunumları göç olgusunun yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası boyutlarda değerlendirilmesine imkân tanıdı. Çalıştay neticesinde ortaya çıkan sonuçlar, mevcut durumun tespit edilmesinden ortaya konulan sorunların çözümlerine ilişkin önerilere, sonrasında da atılacak adımlara rehberlik edecek eylem planı ile sürdürülebilir, kalıcı ve uzun vadeli stratejik beklentileri ifade eden projeksiyonlar olarak sunuldu.

Cihannüma olarak çalıştayın tasarımı aşamasından rapor hazırlanması sürecine kadar göçmenlerle ev sahipleri arasında gözetilen kardeşlik hukukunun gereklerinden birini yerine getirmek gibi olumlu bir hedefinin yanı sıra bölgemizin istikrarsızlaştırılmasından menfaati olanların beklentilerini boşa çıkarmak gibi bir motivasyonu da oldu. Nihai olarak daha geçen yüzyıla kadar iki kardeş toplum ve ülkeye dağılmış aynı milletin fertleri olarak dinî, içtimai ve tarihî birlikteliğimiz olan geçmişin izdüşümünü geleceğe taşıyan siyasî birlikteliğe dönüştürebilecek toplumsal ve iktisadi bütünleşmeye de bir adım atılmasına çalıştayın vesile olması umulur.

ÇALIŞTAY ÇALIŞMA SÜRECİ VE YÖNTEMİ

Cihannüma olarak dünya meselelerine odaklanmayı kendimize şiar edinmiş olmakla beraber gerek sorunları tanımlarken gerekse onlara çareler ararken öncelikle sahip olduğumuz müktesebat yanında bakış açımızı şekillendiren temel düsturlarımıza yaslandığımızı belirtmek gerekir. Bu bağlamda bir göç çalıştayını yapmak kadar çevre, şehircilik, sanayi vs. gibi başka çalıştaylar da yapmak coğrafyamıza, insanımıza ve tarihimize karşı sorumluluğumuz gereğidir. Zira bu konular bizlerin olduğu kadar insanlığın da ortak meseleleridir. Diğer taraftan entelektüel olarak sahip olduğumuz insan kaynakları ve müktesebat ile de içinde yaşadığımız dünyayı sorgulamak ve egemen

paradigmalara karşı da farklı makûlatlar oluşturmak gayesini çeşitli çalışmalar ile ortaya koymak niyetindeyiz.

Bu minval üzere göç çalıştayı yapmak bizim tarihe ve ülkemize karşı bir sorumluluğumuzdu. Bu konuya dair mevcut durumu tasvir etmek ile işe başlamalı ve bazı çözüm önerileri oluşturmak için ülkede bu konular ile ilgilenen insanların bir araya gelerek birlikte düşünmeye ihtiyacı olduğunu biliyoruz. O sebeple öncelikle Cihannüma içinde konuyu değerlendirdikten sonra Gaziantep Valisi Davut Gül beyefendiye meseleyi açtığımızda mutlu olmuş ve gerekli desteği vereceklerini temin etmişlerdi. Süreç bu şekilde başladı ve kısa zamanda bu meseleden en çok etkilenen illerimizden birisi olan Gaziantep'te diğer paydaşlar ile yola koyulduk ve çalıştayı düzenledik.

Yöntem olarak izlenen yol birkaç aşamadan oluşmuştur:

1. Çalıştay, Cihannüma bünyesinde oluşturulan atölyelerden birisi olan İnsan ve Toplum Atölyesi'nin bir çalışması olarak gündeme alınmış ve atölye başkanlığı ve sekreteryası tarafından öncelikle çalışma konularına dair bir taslak oluşturulmuştur.
2. Daha sonra bu konuları değerlendirecek olan alan uzmanı çalışması yapıldı. Akademiden farklı devlet kurumlarına ve bu meselede faaliyet gösteren sivil toplum çalışmalarında görev alanlara kadar öncelikle bir envanter çalışması yürütüldü.
3. Çalıştayı ana konuları doğrultusunda katkı sunabilecek olan uzman kişiler tespit edildikten sonra davet edildiler. Katılım sağlayanlardan oluşan bir sosyal medya grubu oluşturuldu ve süreç yürütülemeye başlandı.
4. Moderasyon ekibini oluşturduktan sonra usule dair bilgi alış-verişleri yapılarak en doğru yöntemlerin oluşturulması için kararlar verildi.
5. Çalıştay konularının şu üç ana başlıktan oluşması kararlaştırıldı. -Uyum ve Kaynaşma - Ekonomi -Eğitim.

6. Bütün çalıştay masalarında dört ana eksen üzerinde değerlendirilmelerin yürütülmesine karar verildi. Bunlar; durum tespiti, çözüm önerileri, eylem planı ve gelecek projeksiyonları. İkincisi akla gelen hemen her çözümün değerlendirildiği bir beyin fırtınası şeklinde oluştu ve bu yönüyle nazari bir çerçeve sunuldu. Üçüncüsü ise var olan gerçekliği göz önünde bulundurarak daha makul ve uygulanabilir çözüm önerileri şeklinde değerlendirildi. Bu yönüyle uygulanabilir teklifler oluşturuldu.
7. Araştırmacıların büyük bir çoğunluğu nitel ve nicel araştırma yöntemlerini kullanarak yaptıkları çalışmaları, sahadan gelenler ile birlikte doğrudan gözlemler yoluyla görülenler üzerinden tespitler, tasvirler yapıldı. Tavsiye edilen öneriler ise bu tespitler üzerinden yapıldı.
8. Cari uygulamalar ve mevcut hukuki durumlar üzerinden ise bazı değerlendirmeler yapılarak çözüm önerileri ve gelecek projeksiyonları da oluşturuldu.
9. Nihai olarak masalarda hazırlanan raporlar, belirli bir bütünlük oluşturularak çalıştay rapor hazırlama ekibi tarafından düzenlendi ve içeriklendirilerek sonuçlandırıldı.

1. BÖLÜM

GÖÇ VE UYUM / KAYNAŞMA

1. UYUM VE KAYNAŞMA

1.1 Göçmenlerin Vatandaşlık Kazanımı

1.1.1. Durum Tespiti

Göçmenlerin vatandaşlık kazanımına ilişkin yapılan tespitler dikkate alındığında;

- a) Türkiye’de yabancılar için hukukî mevzuat mevcuttur.
- b) Vatandaşlık kanununda belirtilen şartlar gerçekleşmek kaydıyla vatandaşlık alınabilmektedir.
- c) Geçici koruma statüsü Türk vatandaşlığına başvuru hakkını sağlamıyor.
- d) Geçici koruma statüsü altında olanlar ancak istisnai yolla vatandaşlık alabiliyorlar. Ancak bu durum başta uyum olmak üzere birçok soruna neden olmaktadır. Çünkü istisnai yolla verilen vatandaşlık uygulamasında kıstaslar net değildir. Somut kıstaslar olmadan istisnai yolla vatandaşlık verilmesi birtakım sorunlara yol açmaktadır. Bu istisnai yolla vatandaşlık sürdürülebilir bir çözüm değildir.
- e) Göçmenler yabancılar kanununa göre değil de vatandaşlık kanununa göre vatandaşlığa başvuru yapıyorlar. İki kanunun da uygulama alanları farklıdır. Göçmenlere vatandaşlık verilmesi toplumsal açıdan talep edilebilir fakat bu hukukî açıdan sorunlara neden olabilmektedir.
- f) Vatandaşlık verilmesi konusundaki ilkeler ve kıstaslar belirlenerek bir adım atılmadığı takdirde ülke açısından ciddi sorunlar ortaya çıkma ihtimali mevcuttur.

1.1.2. Çözüm Önerileri (Nazari)

Aslolan göçmen ve mültecilerin/sığınmacıların ülkelerine dönmelerini sağlamak veya o ortamın oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Bunun için insani zeminde kalarak çabalarda bulunmak gereklidir. Bununla birlikte cari vaziyet üzerinden yaşanan gerçekliğe de nazari ve fiili olarak bazı önerilerde bulunmak gerekmektedir. Buna göre,

- a) Sosyal uyum konusunda somut kıstaslar belirlenip vatandaşlık başvurusu buna göre değerlendirilmelidir.
- b) Türkiye’de geçici korumayla başlayan ancak kalıcı pozisyona doğru giden göçmenlerin vatandaşlık kazanmasına ilişkin mevzuatta belirtilen 8 yıllık süre dolduktan sonra uzun dönem ikamet izni verilebilir.
- c) Vatandaşlığa geçişin nesnel kıstasları yasayla belirlenmeli ve bu kıstasları yerine getiren bireylerin vatandaşlıkları mahkeme yoluyla verilmelidir.
- d) Yabancılar kanununda daha fazla kaynaşmaya yönelik hükümlere yer verilmelidir.

1.1.3. Eylem Planı

Durum tespiti ve çözüm önerileri dikkate alınarak;

- a) Yabancılar ve Türk vatandaşları arasında sosyokültürel ve psikolojik açıdan uyum sağlanmasına ilişkin tanıtım birimleri ve tanıtım dokümanları hazırlanmalı ve hayata geçirilmelidir.
- b) Göçmenlerin Türkiye’ye uyumuna yönelik zorunlu dil kursları ile Vatandaşlık Bilgisi ile Temel Anayasal Haklar ve İnsan Hakları başta olmak üzere toplumsal, kültürel ve meslekî konuları içeren eğitim programları hazırlanmalıdır.
- c) Göçmenlerin meslek edinimine yönelik yerel ve ulusal programlar hazırlanmalıdır.
- d) Göçmenlerin geldikleri ülkelerdeki yasal durumlarından kaynaklanan ve medeni kanun ile miras hukukuna konu olan durumların çözümüne ilişkin kurullar oluşturulmalıdır.

- e) Göç ve göçmenlik hukukuna ilişkin akademik ve hukukî/meslekî programlar geliştirilerek konuda uzmanlaşma teşvik edilmelidir.

1.1.4. Geleceğe İlişkin Projeksiyonlar

- a) Küresel dünyada meydana gelen değişimler dikkate alınarak vatandaşlık algısı ve vatandaşlık şartlarının yeniden gözden geçirilmesi,
- b) Uluslararası göç olgusunun, ekonomik ve siyasal yönden oluşturduğu hareketlilik ve değişimlerin yeniden değerlendirilmesi ve göçün sebeplerinin ortadan kaldırılmasına yönelik uluslararası çalışmaların teşvik edilmesi,
- c) Göçmenlerin de Türk hukuk kurallarına hâkim olması için kitapçık oluşturulması,
- d) Toplumsal kargaşa ve çatışmanın önüne geçmek amacıyla göçmenleri doğrudan ilgilendiren hukuk kurallarının anlaşılmasının sağlanması ve göçmenlerin hakları ile sorumluluklarına ilişkin rehberlik hizmetinin oluşturulması gibi tedbirler alınabilir.

1.2. Göçmenlerin Türkiye'deki Yasal Durumları

1.2.1 Durum Tespiti

- a) Türk ve Suriye toplumu tek bir millet görünümündedir. Göçmenlerin önemli bir bölümünün kökeni etnik olarak Türk iken kültürel olarak Suriyelidir. Türk Toplumunu ile büyük oranda benzerlikleri vardır. Din ve mezhep birliği olduğu da vakidir.
- b) Suriyeli göçmenlerin geçici koruma altında kavramsallaştırıldıkları görülmektedir.
- c) Bireysel olarak buldukları ülkelerde yaşadıkları sorunlar nedeniyle gelenler ve ülkelerine dönemeyenler uluslararası koruma kapsamındadır (*mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma dışında kalanlar*).

- d)** Suriye'deki buhran nedeniyle hali hazırda hükümet buhranından dolayı verilen belgelerle işlem yapmak mevzuat açısından ciddi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin öğrencilerin pasaportlarını yenileme imkânı bulunmadığından yabancı konumunda işlem yapmak zorlaşmaktadır.

1.2.2. Çözüm Önerileri (Nazari)

- a)** Göçmenlerin resmi belgelerinde hak kaybına uğramaları için kimlik belgelendirmede yazım hatalarının giderilmesi, Türkçe karakterlerin kullanılarak isim yanlışlıklarının önüne geçilmesi gerekmektedir.)
- b)** Göç konusunun (*iklim değişikliği vb. nedenler de dâhil olmak üzere*) değişen dünya şartlarında farklı boyutlar kazandığı için bu çerçevede oluşturulacak kamu politikalarının ve yasal düzenlemelerin söz konusu şartları dikkate alacak şekilde düzenlenmesine ihtiyaç vardır.
- c)** Daha önce vatandaşlık haklarına ilişkin getirilen çözüm önerilerinin göçmenlerin statü değişikliği için de getirilebilir.

1.2.3. Eylem Planı

- a)** Bütün süreçleri dikkate alan yasal çalışmalar yapılmalı ve yasa taslaklarının ilgili paydaşlar tarafından tartışılarak yasal zemindeki eksikliklerin giderilmesi yönünde bir adım atılmalıdır.
- b)** Özellikle isimler olmak üzere Arapça metinlerin Türkçe harf karakterleriyle yazımına ilişkin ilke ve standartlar belirlenmelidir.
- c)** Göç konusuna ilişkin kamu politikalarının oluşturulmasında uluslararası paydaşlarla (*BM, AB, UNICEF vs.*) yürütülecek standardizasyon çalışmalarının yapılması.

1.2.4. Geleceğe İlişkin Projeksiyonlar

- a) Gelişen ve değişen dünya koşulları içinde ülkemizde bir bakanlık kurulması önerilebilir.
- b) Açık kapı uygulama politikaları gözden geçirilip, sınır güvenliği için ve bir takım kaotik ortamların oluşmasını engellemek amacıyla sınır koruma politikaları geliştirilmeli.
- c) Yabancıların çalışmasına ilişkin kanunda düzenlemelerin yapılması düşünülebilir.
- d) İstihdam açısından etkin nüfus durumundaki yabancıların çalışmalarının ve üretime katkılarının ülke içindeki sorunlara etki etmeyecek şekilde şeffaf ve net olması için mevzuatta düzenlemeler yapılmalıdır.

1.3. Kamu Güvenliği Açısından Mevcut Durum

1.3.1. Durum Tespiti

- a) Kayıtsız göçmenler risk oluşturuyor mu?
- b) Göçmen oranının yüksek olması bir tehdit mi?
- c) Hata'y'daki durum ve spekülasyonlar geleceğe dair risk oluşturuyor mu?
- d) Suriye'de çeşitli radikal unsurlar ve terör örgütleri var. Türkiye'ye gelenler içinde terör örgütleriyle iltisaklı kişiler olabilir mi?
- e) Suriye muhaberatı Türkiye'de güvenliği tehdit edecek sosyal sorunlar çıkarabilir mi? Türkiye uyum ile ilgili iyi bir sınav vermiştir. Türkiye'de bazı terör olayları yaşandı. Ama buna rağmen toplumsal bir çatışmaya yol açacak bir durum ortaya çıkmadı.
- f) Türkiye'de ortamı bataklığa dönüştürmek için terör örgütlerinin çalışmalarına karşı, Türk istihbaratının güçlü olduğu ve gerekli tedbirleri aldığı görülmektedir.
- g) Çocukların aşularının yetersizliği sebebiyle toplum sağlığının tehdit edildiği yönünde bazı iddialar ortaya atıldı. Ama böyle bir sorun olmadığı anlaşılmıştır.

1.3.2. Çözüm Önerileri

- a) Suriyeli göçmenlerin hepsi aynı ve tek bir grup/zümre olarak değerlendirilmemelidir.
- b) Göçmenlerin sağlık taramasından geçirilerek özellikle bulaşıcı hastalıklar ile aşı durumlarının tespit edilmesi, hastalıkların yayılmasının önüne geçilecek şekilde tedbirler alınması gerekmektedir.
- c) Sınırdan Türkiye'ye giren göçmenlerin sağlık açısından gözlem altında tutulmaları ve hukukî olarak statülerinin tespit edilmesi amacıyla yasaca belirlenmiş süreler dâhilinde kamplarda misafir edilmeleri gereklidir.

1.3.3. Eylem Planı ve Geleceğe Yönelik Projeksiyonlar

- a) Göçmenlerin kentleşme sorunu bir güvensizlik oluşturmaktadır. Göçmenlerin bazı kesimler tarafından farklı olarak görülmesi, ötekileştirilmesi sebebiyle güvenli bir kişi/toplum olmadıkları algısını üretmektedir. Bu sorunu çözmek için göçmenlerin işbirliğine dayalı programlar oluşturulmalıdır. Söz konusu programlar için Avrupa ve ABD'nin göçmen programları incelenebileceği gibi durum, İslam hukuku açısından da değerlendirilebilir.
- b) Göçmenlerin gettolaşmaları yerine toplumla bütünleşmeleri için çalışmalar yürütülmelidir.
- c) Yerel yönetimler ve STK'lar kaynaştırma ve şehirleştirmeye yönelik daha fazla projeler yürütmeli ve uygulamalıdır.
- d) Göçmen profili üzerine iyi bir çalışma çıkarılmalıdır. Afganistan, Ukrayna, Suriye gibi ülkelerden alınan göçmenlerin Türkiye'deki durumları tespit edilip onlara yönelik kültürel, siyasi ve toplumsal politikalar belirlenmelidir.
- e) Göçmenlere yönelik politika ve tutumlar konusunda kamu ile toplumun bir kısmı arasında uyumsuzluklar mevcuttur. Bazen kamu politikaları toplumun önün-

de yer alırken, bazen halk kamu politikalarından daha fazla toplumsal içermeye hazır olabiliyor. Bu eşdügümsüzlüğü çözmeye yönelik adımlar atılmalıdır.

- f)** Bu çerçevede başta göçmenlerle kurulmuş STK'lar olmak üzere muhtelif STK'ların yönetim ve halk ile kaynaşma konusunda etkin bir rol üstlenmesi için teşvik edilmesi gerekmektedir.
- g)** Toplumsal içermenin nasıl olacağına dair genel çerçeveyi oluşturacak adımlar atılmalıdır. Göçmenlerin mevcut koşullar altında geri dönüşleri veya üçüncü ülkelere gitmeleri ihtimali düşük olduğundan toplumsal kabulü kolaylaştıracak politikalara ağırlık verilmelidir.
- h)** Türkçe ve ortak irfana ilişkin kurslar yaygınlaştırılmalıdır. Okul öncesi ve anaokuluna giden çocuklara Türkçe dersi verilmeye devam edilmelidir.
- i)** Yaklaşık 4 milyonluk bir yabancı kitlenin topluma uyumlarına katkı sağlayacak yerli toplumun Arapça bilmesi önemlidir. Dil engeli sadece göçmenler için değil, özellikle sınır bölgesindeki yerel halk için de önem taşımaktadır. Bu nedenle göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde yerel halktan arzu edenlerin Arapça öğrenmesi teşvik edilmeli ve öğrenme ortamları oluşturulmalıdır.
- j)** Yabancıların çalışmalarının günümüz koşulları dikkate alınarak ve kaçak çalışmanın önüne geçme saikiyle yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
- k)** STK'lar üzerinden terör örgütlerinin yapılanması riski bulunabildiğinden STK çalışmaları Türk istihbaratı tarafından titizlikle takip edilmelidir.
- l)** Toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayacak ensar-muhacir söylemi yanında, göçmenlerin hukukî statüleri tanımlanmalı, iş ve istihdama erişimleri vb. durumlarla ilgili düzenlemeler tamamlanmalıdır.

1.4. Medya ve Göçmenler

1.4.1. Durum Tespiti

- a) Medyada göçmenlerin topluma tehdit oluşturduğu yönünde bir algı inşa edilmeye dönük yayınlar olduğu görülmektedir.
- b) Her göçmenin Türk toplum yapısını bozacağı yönünde bir yaklaşım var.
- c) Medya kuruluşları gerçeklikler üzerinden değil, medya sahiplerinin çıkarları ve görüşleri doğrultusunda bir yayın politikası oluşturmaktalar. Kimi medya kuruluşlarının göçmenleri aciz, yoksul, tehlikeli bir topluluk olarak olumsuz algıya hizmet edecek şekilde sundukları vakidir.
- d) Bazı medya kuruluşları ise göçmenleri yardıma ve merhamete muhtaç bir topluluk olarak sunmaktadır.
- e) Medyada, ülkedeki Suriyeli göçmenlerin tembel, Türkiye'nin sırtından geçinen kişiler oldukları yönünde algı inşa etmeye yönelik haberler görülmektedir.
- f) Göçmenler hakkında yalan ve yanlış haberlerin yayınlanması sadece göçmenlerin değil, aynı zamanda Türk toplumunun da bir meselesidir.
- g) Bir insanın yetişmesi için en az 30 yıla ihtiyaç var. Medyanın olumsuz yayınları mektepli, entelektüel, bilim insanı (*doktor, mühendis, öğretmen*) kesimlerin Türkiye'den ayrılmasına neden olmaktadır.
- h) Medya, göçmenlerle ilgili insan hak ve şerefini incitici haberler yapmaktadır.

1.4.2. Çözüm Önerileri (Nazari)

- a) Medyadaki haberlerin doğruluğu kontrol edecek resmi ve gayri resmi mekanizmalara ihtiyaç var. (*Doğrusu Ne? Emin Ol, Doğrula, teyit.org vb.*) Medya okuryazarlığının yaygınlaştırılması aracılığıyla bir olayla ilgili kanaat oluşturmadan önce, haberin doğruluğunun teyit edilmesi alışkanlığının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

- b)** Her türlü etnik, siyasal, kültürel, dinî vd. ayrımcılıkları kapsayacak şekilde ayrımcılıkla mücadele yasası çıkarılmalıdır.
- c)** Medyanın olayları yorumsuz vermesi ve kamu yararını gözetmesi için bir teşvik programı hazırlanmalıdır.
- d)** Göçmenlerle ilgili haberlerin sadece olumsuz olarak değil, normal insan hikâyesi biçiminde de yer alması, hatta başarı hikâyelerine yer verilmesi uygun olur.
- e)** Sosyal medyadaki olumsuz paylaşımların yeniden üretilerek yaygınlaştırılmasının önüne geçilmelidir.
- f)** Yerel medya kırılğan gruplara karşı daha bilinçli haber yapmalıdır. Bu konuda gazeteciler bilinçlendirilmelidir.
- g)** Medyaya ilişkin çözüm önerileri medya olgusunun hassasiyeti gözetilerek düşünce, ifade ve basın özgürlüğüne karşıt bir söylem ve uygulamaya başvurulmadan, daha ziyade teşvik ve yönlendirmelerle sınırlı tutularak gerçekleştirilmelidir.

1.4.3. Eylem Planı ve Geleceğe Yönelik Projeksiyonlar

- a)** Vatandaşlar, olumsuz ve yalan haber yapan kişi ve medya kuruluşlarını şikâyet etmeleri yönünde bilinçlendirilmelidir. Suriyelileri doğrudan hedef gösteren ve suçlayan kişileri emniyet birimlerine bildirmek gerekmektedir.
- b)** Ombudsmanlık, TİHEK vb. gibi kurumlar yalan haberlerden olumsuz etkilenen kesimlerin hakları konusunda daha etkin kullanılmalıdır.
- c)** Tekzip mekanizması daha aktif kullanılmalıdır. Göçmenlerin hakları daha etkin takip edilmelidir.
- d)** Medya denetim kurumları göçmenler konusunda daha duyarlı olmalıdır.
- e)** İletişim Başkanlığı bünyesinde ombudsmanlık birimi kurularak yanlış ve mesnetsiz haberlerin ve bunları üreten kuruluşlarla ilgili şikâyetlerin değerlendirileceği bir sistem hayata geçirilmelidir.

1.5. Uyum/Kaynaşma Bakımından Göçmenler

1.5.1 Durum Tespiti

Ev sahibi ülke vatandaşları ile Suriyeli sığınmacılar arasında var olan farklılıklara ve bu farklılıkların uyum ve kaynaşma sürecinde kolaylaştırıcı bir unsura dönüştürülmesine dair kuşaklara göre kaynaşma, eğitilmiş kişilerin kaynaşması ve sosyal konuma göre kaynaşma başlığında mevcut durumun iyi tetkik edilmesinin yanı sıra aşağıdaki projeksiyonlar önerilmektedir.

- a) Kuşaklar arası kaynaşma, ev sahibi ülke vatandaşları için olduğu kadar göçmenler açısından da önemli bir uyum kıstası durumundadır.
- b) Ülkemizdeki Suriyelilerin kuşaklar arası dağılımına bakıldığında göçmenlerin ağırlıklı olarak çocuk, genç ve yetişkin olmak üzere üç yaş kategorisinden oluştuğu görülmektedir. Yaşlıların önemli bir kısmı özellikle doğup büyüdüğü topraklara bağlılıkları nedeniyle ve geri dönüş umudunu korumak için ülkelerinde kalmayı tercih etmiştir.
- c) Kimlik/aidiyet meselesi, ele alınmayı bekleyen öncelikli konular arasındadır. Özellikle Suriyeli gençlerin önemli bir kısmı, ülkelerindeki iç çatışma nedeniyle bir tür kardeş kavgasından kaçmak için göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bu nedenle söz konusu kişilerin Türkiye'ye gelişlerini "savaştan kaçış" amaçlı değerlendirmek doğru olmaz.
- d) Kadınların başta dil olmak üzere kamu hizmetlerine erişimi, mesleki ve kültürel kurslara dahil edilmesi bilgi ve becerilerinin artırılması kaynaşma açısından büyük önemdedir.
- e) Suriye kökenli göçmen aileler arasında doğum oranlarında yükseliş olduğu gözlenmektedir. Bu durum gelecekte istihdam sorunlarının daha da artmasına neden olacaktır.

- f)** Çok eşli evlilik durumu da göçmen kadınların ev sahibi ülke erkekleriyle evlilikler nedeniyle göçmen kadınlarla Türkiye'deki kadınlar arasında zamanla çatışmalara yol açabilir.
- g)** Göç olgusuna ilişkin projeksiyonlarda her iki ülkedeki (*Türkiye-Suriye*) sınır illeri ile diğer illerin durumunun ayrı değerlendirilmesi gerekir. Sınır illeri arasındaki kültürel yakınlık ve benzerlik kaynaşma zemini olarak değerlendirilerek fırsata dönüştürülebilir. Bu konuda da ortak irfanın katkısından yararlanılabilir.
- h)** Dijital araçların yaygınlaşması muhtelif verilere hızlı ve etkili erişim konusunda önemli bir kolaylaştırıcı etken durumunda olduğu için göçmenlerin eğitim geçmişlerine erişimde yardımcı olabilmektedir.
- i)** Eğitimli/nitelikli göçmenlerin istihdamında uzmanlık alanlarının dikkate alınması konusundaki engeller öncelikli sorunlar arasındadır.

1.5.2. Çözüm Önerileri (*Nazari*)

- a)** Ülkemizdeki Suriyeli göçmenlerin çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılar olmak üzere tüm kuşakları kapsayan ayrı ayrı durum tespitlerinin yapılması, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve gelecekle ilgili projeksiyonlara yer verilmesi gerekmektedir.
- b)** Ülkemizdeki göçmenlere yönelik politikalar geliştirilirken orta yaş ve yaşlı kuşağa yönelik olarak Suriye'de, yani kendi topraklarında da çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye'de ise yaşlılara yönelik çalışmalar psikolojik desteğin yanı sıra mülkiyete sahip çıkma gibi ekonomik, aile bütünlüğünün korunması gibi ailevi, dil desteği gibi eğitim içerikli desteklere öncelik verilmelidir.
- c)** Çocuklar ve gençler başta olmak üzere tüm yaş gruplarından kişilerin savaşın yol açtığı travmalardan kaynaklanan sorunlarının rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların güçlendirilmesi gerekmektedir.

- d)** Gelecek kuşaklara yönelik sorunların kalıcı izler bırakmasını önlemeye yönelik yöntemler arasında çocuklara oyun ve maneviyat terapisi önemli bir araç olarak kullanılabilir.
- e)** Çok eşlilik ve çok doğum sorununun çözümüne yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bilgilendirme yapmalıdır.
- f)** Kadınların toplumsal, kültürel ve hukukî bütünleşmeye katılımlarının sonraki kuşaklara da etki edeceği gerçeği göz önünde tutularak kadınlara yönelik uyum çalışmalarına daha yoğun önem verilmelidir.
- g)** Kültürel bütünleşme ve uyum açısından sınır bölgeleri daha etkin görülmeli ve değerlendirilmelidir.
- h)** Nitelikli göçmenlere erişim konusunda üniversitelerin eşgüdüm ve işbirliği imkânından yararlanılmalıdır. Nitelikli göçmenlere vatandaşlık verilmesi konusunda kolaylaştırıcı olunmalıdır. Bu yaklaşım, üniversite öğrencilerinin yanı sıra akademik personel, öğretmen, doktor, mühendis, sanatçı, kanaat önderi gibi nitelikli göçmenlerin uyum ve kaynaşmasına önemli katkılarda bulunacaktır.
- i)** Nitelikli göçmenlerin istihdamında uzmanlık alanlarının dikkate alınmasına yönelik olarak diploma yeterlilikleriyle uyumlu istihdam alanlarının üretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu konudaki gerekli sosyal ve yasal düzenlemelerin yapılması yerinde olacaktır.
- j)** İşbirlikleri karşılıklı tanışma, deneyim paylaşımı ve geleceğe yönelik ortak çalışmaların önünü açacağı için nitelikli göçmenler ile nitelikli yerli nüfusun karşılıklı eğitim ve proje temelli işbirliklerinin arttırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.
- k)** Yerel otoritelerin nitelikli Suriyeli göçmenlere yönelik uyum ve kaynaşmayı kolaylaştırıcı rollerinin güçlendirilmesi önem taşımaktadır. İstihdama yönelik proje ve girişimlerde Göç Başkanlığı gibi göçmen istatistik-

lerine sahip kurumlardan veri desteğinin sağlanması sığınmacılara daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır.

- 1) İşletmelerdeki %10 istihdam kısıtlamasının da göçmenler lehine düzenlemelerle genişletilmesi gerekir. Örneğin baro ve meslek odalarının sığınmacıların istihdamına yönelik kısıtlayıcı yaklaşımlarının aşılmasına ve kolaylaştırıcı düzenlemelere gidilmesine ihtiyaç vardır.

1.5.3. Eylem Planı ve Geleceğe Yönelik Projeksiyonlar

- a) Çocuklarda gözlemlenen uyum ve kaynaşma engelleri arasında dil probleminin yanında ev sahibi ülke vatandaşlarına göre kendilerini mahzurlu olarak algılama ve çeşitli psiko-sosyal problemler yer almaktadır. Söz konusu sorunların çözümüne yönelik olarak eğitim öğretim müfredatına ortak kültürel değerleri konu alan dersler ve eğitim kursları eklenebilir.
- b) Din gibi ortak inanç bağına dayalı değerlerin gücünden destek alınabilir. Örneğin, Suriye kökenlilerin yoğun olarak geldiği camilerde Cuma günleri Türkçe hutbenin yanında hutbe konusunu özetleyen kısa Arapça hutbeler okunabilir. Göçmen yoğunluğuna göre ticari işyerlerinde ya da işletmelerde kullanılan tabelalarda iki dilli (*Türkçe-Arapça*) yazımın tercih edilmesinin uyum/kaynaşma sürecine kolaylaştırıcı etkisi olabilir.
- c) Göçmenlerin kademeli geçişi/uyumu tercih edilmelidir. Bu çerçevede göçmenlerin ev sahibi ülkenin hukuk düzenine ve yasalarına uygun bir yaşam tarzı benimsemeleri teşvik edilmelidir.
- d) İlk, orta ve yükseköğretimdeki eğitim kayıpları için göçmenlere yönelik takviye kursların düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca müfredatta her iki toplumun tanıtımının kültürel olarak desteklenmesi (*okul öncesi müfredatında Suriyelilerin kültür ve dil derslerinin eklenmesi ve müfredatın objektif olarak hazırlanması*), kademeli uyum ve kaynaşmaya ciddi katkı sağlayacaktır.

- e) Yetişkin göçmen nüfusunun çok önemli bir kısmı dil sorunu yaşadığı için kademeli uyumu kolaylaştırmak amacıyla gençler gibi yetişkinlere de iyi bir dil eğitimi verilmelidir.
- f) Suriyeli ve göçmen karşıtlığı üzerinden ayrımcılığı tetikleyen faktörler üzerine titizlikle durulmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşlarındaki bir kısım personelin vazifelerini icra ederken Suriyeli göçmenlere karşı ayrımcı ve görmezden gelici tutum ve davranışları konusunda gerekli denetim, ikaz ve yaptırımların ilgili birimlerce yapılması gerekmektedir.
- g) Akademik derece sahibi eğitilmiş göçmenlerin sahip oldukları sertifika ve diplomaların denklik ve tanınırlığına ilişkin sorunların çözülmesi önerilmektedir.
- h) Meslekî eğitime akademik başarısı zayıf Suriyeli öğrencilerin dahil edilmesi, üretim süreçleri açısından önemlidir.
- i) Göçmenlerin istihdamında özel ve kamu sektörleri ve sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümün sağlanması önemli bir ölçek olarak gözetilmelidir.
- j) Göçmenlerin istihdam edildiği kayıt dışı sektörlerin kayıt altına alınmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.
- k) Sanayi ve ticaret odaları ile devlet kurumlarının istihdam ihtiyacı duyan nitelikli sığınmacılara erişimini kolaylaştırmak için veri tabanı oluşturulmalıdır.

2. BÖLÜM

GÖÇ VE EKONOMİ

2.EKONOMİ

2.1. Emek Piyasası

2.1.1 Durum Tespiti

Emek piyasaları Türk halkının mevcut emek piyasası yönüyle bakıldığında dengesiz bir durumun olduğu görülebilir. Bu olgu sığınmacıların artmasıyla beraber daha görünür hale geldi. Var olan işsizliğin artması söz konusudur. Bu durum resmi verilere yansımaya da bu konudaki gözlemlerde böyle bir durumun mevcudiyeti yönünde güçlü bir algının bulunduğu aşikârdır. Bu durum bazı sektörlerde vatandaşların lehine sonuçlanırken bazı sektörlerde aleyhine sonuçlanmaktadır. Özellikle ucuz iş gücü ihtiyacı olan ve kayıt dışı çalışmaya uygun sektörlerin yoğun bir şekilde göçmen çalıştırdığı (*sanayi, inşaat, hizmet sektöründe*) görülmektedir. Genelde sanayi sektörü sektörel zenginlik, ürün çeşitliliği, teknoloji kapasitesi, ihracat potansiyeli itibarıyla önemli ve güçlü bir potansiyele sahiptir. Bu sebeple yatırımcı, kalifiye ara eleman ve vasıfsız eleman ihtiyacı da artmaktadır.

Bununla birlikte sanayi sektöründe;

- a) Eğitimin 12 yıla çıkarılması sebebi ile yerinde ve uygulamalı olarak eleman yetiştirilememesi,
- b) Eğitimli işsizliğin hızla artması ve üniversite mezunlarının haklı olarak eğitim gördükleri alanda çalışma talebi dolayısıyla potansiyel olarak en verimli olabilecek yaş grubunun üretimin dışında kalması,
- c) Çırak-Kalfa-Usta ilişkisinin bozulması ve bu sebeple sadece meslek öğreniminin değil insani ilişkilerin, beşeri/sosyal/kültürel sermayenin gelişmemesi dolayısıyla yetişmiş iş adamı imkânını da olumsuz etkilemesi,
- d) Yerli halkın mevcut işleri, teklif edilen vasıfsız pozisyonları ve verilen ücretleri yetersiz bulmaları,

- e) Mevsimlik sektörlerin sürekliliğinin olmaması ve bu sektörlerin kayıtlı/sigortalı iş imkânlarının sınırlı olması,
- f) Vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarındaki açığın kapatılmaması,
- g) Hizmet sektöründeki meydana gelen artış,
- h) Refah düzeyinin artması ve buna bağlı olarak iş tercihleri ve çalışma koşullarındaki talepler ile piyasa şartlarının örtüşmemesi,
- i) Tamamlayıcı ve ikame istihdam alanlarında nöbetleşe yoksulluğun sığınmacılar tarafından sürdürülüyor olması,
- j) Yerli halkın iş tecrübesinin (*makine kullanımı, üretim süreçleri vb.*) yeterli olmaması.

Tarım ve Hayvancılık Sektöründe;

- a) Hızlı kentleşmeye bağlı olarak köyden kente göçün artması,
- b) Hizmetler ve sanayinin sektörel payında meydana gelen artış,
- c) Birçok ebeveynin çocuklarını tarım ve hayvancılık dışı sektörlerle yönlendirmesi,
- d) Genç nüfusun tarım ve hayvancılık dışındaki alanlarda iş imkânlarına yönelmesi
- e) Eğitim amaçlı kente göç,
- f) Gençlerin özellikle evlilik çağındaki genç kadınların eş seçiminde kentte yaşamayı öncelemesi,
- g) Tarım ve hayvancılık sektörlerindeki iş kalemlerinin emek yoğun olması,
- h) Yükseköğrenim mezun sayısının ve kentleşmenin hızla arttığı ülkemizde tarım, inşaat vb. gibi işgücünü gerektiren alanlarda gereksinim duyulan ihtiyacın göçmenler tarafından karşılanıyor olması,
- i) Sektörün mesai ve hafta sonu tatili gibi mefhumlardan azade olması vb. sanayi sektörünün mevcut durumunu özetler niteliktedir.

Buna karşılık Suriyeli göçmenlerin ekonomiye olan etkisini genel olarak değerlendirmek gerekirse:

- a) Tamamlayıcı işler yani yerel halkın çok da yapmak istemedikleri işlerde çalıştıkları, ikame işlere talip oldukları gözlemlenmiştir.
- b) Bununla birlikte yerli halkın daha yüksek gelirli ve uygun işlere talip olmalarından dolayı göçmenlerin zor işlere yöneldikleri (özellikle tarım, sanayi ve inşaat) gözlemlenmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin istihdam ile verimliliğe olumlu katkıları olduğu anlaşılmaktadır.
- c) Göçmenlerin emek piyasalarına girişlerinde önemli sıkıntıların olduğu görülmüştür. En başında diploma denkliklerinin verilmemesinin emek piyasalarına girişte engel teşkil ettiği görülmektedir.
- d) Buna ilaveten düşük ücretler, uzun sürelerle çalışma, kayıt dışılık gibi nedenler göçmenlerin bir kısmının da kendi iş yerlerini açmaya sevk etmiştir.
- e) Özellikle Halep'ten gelenlerin sanayi ve hizmet sektöründe iyi istihdam imkânları varken Türkiye'ye göç etmeleri ile birlikte Halep'teki bilgi beceri kapasitelerini kullanamamışlardır. Özellikle deri, sanayi, mobilya gibi alanlarda yeteri kadar çalışma imkânı bulamamışlardır.
- f) Yapılan bazı sosyal yardımların ailede çalışan olmasından dolayı istihdama katılımı ve motivasyonu düşürdüğü gözlenmektedir.
- g) Emek piyasalarında bir diğer sorun, çalışma izninin kolay verilmemesinin kayıt dışılığı arttırmasıdır. Kayıt dışılık durumunda işveren tarafından düşük ücret verme eğilimi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

2.1.2. Çözüm Önerileri

- h) Özellikle nazari olarak ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerdeki kural ve normlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Cenevre Sözleşmesi, insan hakları sözleşmesi ve uluslararası çalışma örgütünün 100

no'lu maddesi kapsamında istihdam, eşit işe eşit ücret, sosyal güvenlik ile ilgili maddelere ulusal mevzuat içerisinde riayet edilmesi ve özellikle göç ile ilgili ulusal mevzuatın oluşturulmasında uluslararası sözleşmelerin referans alınması gereklidir.

- i) 1951 yılında imzalanmış Cenevre Sözleşmesi'nin günümüz şartlarına uyarlanması oldukça önemlidir. Düzenli göçmenlerin % 85'i gelişmiş ülkelerdeyken düzensiz göçmenlerin % 85'i az gelişmiş ve yoksul ülkelerdedir. Dolayısıyla göçün yükü gelişmekte olan ülkelerin üzerindedir. Bu yükün uluslararası alanda daha adil bir şekilde paylaşılması için 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde insani düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.
- j) Çalışma hayatında önemli bir aktör olan işçi sendikalarının çalışan göçmenlere yönelik bakış açılarının değişmesi ve burada kalan göçmenlerin kalma isteği neticesinde göçmenlere yönelik olumsuz tutumun değişmesi faydalı olacaktır. Öyle ki göçmenlerin kayıt altına alınması ve sendikaya üye yapılması hem kayıt dışılığı azaltacak hem de sendikal örgütlenmeyi arttıracaktır. Bu durum göçmenlerin haklarının farkında olmasını daha da kuvvetlendirecektir. Ayrıca kurumsal deneyim süreçlerinde öğrendiklerinin uygulanabilirliğini, kendi ülkelerine döndüklerinde önemli bir kazanım olarak görmek mümkündür.

2.1.3. Eylem Planları

- a) Göç ve göçmenlerle alakalı istatistiki bilgilerin daha şeffaf, bütüncül bir yaklaşımla ilgili paydaşlarla paylaşılması yeni projeksiyonların oluşması açısından önemlidir.
- b) 2011'den sonra ortaya çıkan kitlesel göç hareketi 10. yılını doldurmuştur. Yapılan çalışmalarda % 50 oranında göçmenlerin geri dönmek istemedikleri görülmektedir. Göçmenlerin talep ve beklentileri söz

konusudur. Dolayısıyla artık kamunun bu gerçekliği göz önünde bulundurarak göçmenlere yönelik verilen haklarla ilgili -vatandaşlık da dâhil olmak üzere- yeni bir bakış açısı zaruri görülmektedir.

- c)** Yapılan sosyal yardımlarda aile üyelerinin herhangi birisinin çalışmama şartının gözden geçirilmesinin, göçmenlerin çalışmasını teşvik edici olacağı ve istihdamı arttıracığı öngörülebilir. Bu anlamda sosyal yardımların gerekirse ailenin gelirine göre kademeli olarak verilmesi daha adil olacaktır. İlaveten, yapılan sosyal yardımların istihdamı azaltıcı değil tam tersine arttırıcı etkisi hesaba katılmalıdır.
- d)** Şehirlerde ortaya çıkan çocuk işçiliğinin önlenmesi için tedbirler alınmalıdır. Yoksullukla mücadele edilirken aile içerisinde ikinci bir iş yükü ortaya çıkmakta ve dolayısıyla bu durum da yoksulluk kısır döngüsünü ortaya çıkarmaktadır.
- e)** Belirli sektörlerde ve bölgelerde yığılmayı azaltmak amacıyla yığılmanın az olduğu sektörlerle ve bölgelere yönlendirmeler yapılmalıdır.
- f)** Emek piyasasına girişler diploma denkliğinin alınmaması yüzünden oldukça zor olmaktadır. Dolayısıyla diploma denkliğinin alternatif çözüm önerileriyle kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu çözüm önerileri arasında göçmenin uzmanı olduğu alanda bir eğitim ve arkasından sınavın yapılması önerilmektedir.

2.2. Girişimcilik

2.2.1. Durum Tespiti

- a) Göçmen girişimciler yerli halkın girişimcilerinden daha çok risk alma eğilimindedirler. Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin kısa sürede %10 gibi yüksek bir girişimcilik oranına sahip oldukları görülmüştür.
- b) İş gücü piyasasına girişteki engeller göçmenleri girişimci olmaya ve kendi işini yapmaya yönlendirmektedir.
- c) Göçmenler her sektörde ürün, süreç ve hizmet çeşitliliğine katkı sağlamaktadırlar. Göçmen girişimciler kendi piyasaları içerisinde yeni arz ve talepler oluşturmaktadır.
- d) Göçmen girişimciler kendi ülkeleri ve diğer komşu ülkeler ile irtibatlarından dolayı ülkemizin üretim ve ihracatına katkı sağlamaktadırlar.
- e) Göçmen girişimciler kendi ülkeleri ve komşu ülkelerle olan irtibatlarından dolayı daha ucuz hammadde ve kaynak teminine katkı sağlamaktadırlar.
- f) Göçmen girişimcilerin yasal mevzuatı yeteri kadar bilmemelerinden dolayı haklarını alamadıkları görülmektedir. Bu durum art niyetli firmaların suiistimallerine yol açmaktadır.
- g) Hızlı mevzuat değişimi özellikle göçmenlerin öngörülebilir yatırımları yapmalarına engel olmaktadır.
- h) Özellikle Suriyeli göçmenlerin yurtdışı hareketliliği kısıtlı olmaktadır. Bundan dolayı mal ve hizmet alım satımında Suriyeli yatırımcılar için çözüme kavuşturulması beklenen temel sorun alanları bulunmaktadır. Bunlar:
 - Yatırımcı Suriyelilere vatandaşlık verilmemesi,
 - Teşvik ve kredi imkanlarından faydalanamama,
 - Tüm bankalarda hesap açılmaması ve ithalat-ihracatla uğraşan yatırımcının para transferi yapamaması ana başlıklarından oluşturmaktadır.

Oysa sığınmacı yatırımcılar;

- Türkiye’de talep kanalı (*önemli bir tüketici grubu*) oluşturmakta,
- Türkiye’nin dış ilişkiler açısından yakın bölge ülkeleri ile önemli bir köprü görevi üstlenmekte,
- Türkiye’nin dış ticaret açığının azalmasında ve pazar payı ve rekabet açısından kazanım sağlamakta,
- Yerel halk için yeni iş alanları oluşturmakta,
- Açtıkları şirketlerde istihdam etmek amacıyla Suriyeliler için hizmet içi eğitim kursları düzenlemekte,
- Yerel ekonomilere katkı sağlamaktadırlar.

Sanayi ve hizmet sektöründe emek yoğun faaliyet gösteren yabancılara özellikle de Suriyelilere bakıldığında ise emek piyasalarında özellikle yerli halkın çok da tercih etmediği ve inşaat, imalat sanayi, tarım ve mevsimlik sektörlerdeki bilgi ve donanım bakımından nitelik gerektirmeyen vasıfsız eleman açığını kapattıkları görülmektedir. Bu bağlamda üretime dahil olan kitlenin vasıfsız ve ara eleman açığını kapattığı ortak kanaattir. Bununla birlikte;

- Tarım, hayvancılık ve sanayi sektöründe kayıt dışı istihdam en temel problem alanlarından biridir. Kayıt dışı istihdam hem işverenler hem de mülteciler için mağduriyetlerin doğmasına ve haksız rekabetin ortaya çıkması,
- Sığınmacıların istihdamına ilişkin mevzuat ve uygulama eksikliği,
- Devletin uzun vadeli göçmen işçilerle ilgili esnek ve dinamik politikasının eksikliği,
- Suriye’deki mesleki yeterlilik belgelerinin Türkiye’deki denklik problemi ve bu belgelerin geri temin edilememesi ve bu konuda mevzuat eksikliği,
- Sığınmacı işçilerin İSG (*İş Sağlığı ve Güvenliği*) alanındaki eğitim eksikliği
- İletişim problemi,

- Sığınmacı işçilere yönelik İSG eğitimlerinin çok dilli olmaması,
- İSG konusunda sığınmacı işçilerin haklarını bilmemeleri,
- Sığınmacı işçilerin mesai haklarının tanınmaması ve yasal sürenin üstünde çalıştırılmaları,
- Sığınmacı işçilerin eğitim seviyelerinin düşüklüğü problemi,
- Sığınmacı, mülteci gibi tanımların uluslararası tanımlarla uyumlu olmaması,
- Çocuk işçiliği sorunu.

Bütün bunlar bu alanda en temel problem alanlarıdır.

2.2.2. Çözüm Önerileri (Nazari)

Yatırım ve güven ortamının tesis edilmesi için hem yerli hem de göçmen girişimcilerin daha rahat yatırım yapabilmeleri maksadıyla yasal ve kurumsal düzenlemelerin ön-görülebilir ve istikrar getiriyor olması gerekmektedir. Bu amaçla hızla değişen mevzuat, girişimcilerin risk almalarını engellemektedir. Göçmen girişimcilerin gelecek kaygısı taşınmasına neden olan dışlayıcı siyasal söylemlerden olumsuz etkilenmeleri söz konusudur. Bu olumsuzluk da ekonomideki potansiyel kapasite kullanımını düşürecektir. Ülkedeki ticaret ve sanayi odaları başta olmak üzere iş dünyasındaki STK'ların göçmen girişimciliğinin geliştirilmesi hususunda daha yaygın, sürekli ve etkin eğitim faaliyetlerinin artırılması önem arz etmektedir.

Türkiye'de yatırımcı olan yabancı (Suriyeli) sermayedarlar için;

- a) Suriyeli girişimcilerle ilgili bir kurum ihdas edilmeli,
- b) Suriyeliler konusu siyaset malzemesi olmaktan çıkarılmalı,
- c) Suriyelilerin geleceğinin belirsizliği sürekli gündeme getirilmemeli,

- d)** Suriyeli yatırımcıların geleceği yasal yollarla güvence altına alınmalı,
- e)** Yatırımcıların tüm bankalarda hesap açabilmeleri ve özellikle swift işlemlerinin (*döviz bazlı para transferinin*) önündeki engeller kaldırılmalı,
- f)** Suriyeli yatırımcıların da teşvik ve kredi imkanlarından faydalanması sağlanmalı,
- g)** Seyahat özgürlüğü sağlanmalı,
- h)** Suriye’de güvenli bölgede kurulacak organize sanayi bölgesinde üretilen ürünlerin Türkiye’ye ithalatı ve 3. ülkelere ihracatı yasal olarak güvence altına alınmalı,
- i)** Türkiye’den ithalat yapan tampon bölge tüccarlarının Türkiye’ye ticari amaçla kısa süreli gelebilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalı,
- j)** Bürokratik engeller kaldırılmalı ve ekonomik hareket ve akışkanlık kolaylaştırılmalı,
- k)** Suriyelilerin istihdam sorunlarının çözülmesi için iş kanunları değiştirilmeli,
- l)** İlgili mevzuat Arapçaya çevrilmeli,
- m)** Gelecekte Suriye’nin yeniden inşası için ekonomik alanda iş birliği yapılmalı,
- n)** Yabancı yatırımcıların projeleri için daha fazla imkân ve avantaj sağlayan endüstriyel ve ticari kompleksler kurulmalı,
- o)** Suriyeli ekonomik topluluklar ticaret odalarında temsil edilmeli,
- p)** Mülk edinme ile ilgili sorunlar ortadan kaldırılmalı.

Farklı Sektörlerde Çalışan Suriyeli İşgücü İçin;

- a)** Tarım, hayvancılık, sanayi ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli personel, kalifiye ara eleman ve vasıfsız işgücüne ilişkin sektörel düzeyde ihtiyaç analizleri yapılmalı,
- b)** Sığınmacı işgücünün mevcut mesleki beceri profili ile hangi sektörlerde istihdam edilebilecekleri ve hangi

alanlarda girişimcilik kapasitelerinden yararlanabileceğinin belirlenebilmesi amacıyla ihtiyaç analizleri yapılmalı,

- c)** Mesleki beceri profili envanteri çıkarılmalı,
- d)** Meslek sahibi olan sığınmacıların tespiti ve uygun işe yerleştirilmesi için sığınmacılara yönelik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile işgücü piyasasının temsilcileri arasında bilgi sağlama konusunda daha sıkı bağlar ve iş birlikleri tesis edilmeli,
- e)** Sığınmacıların tüm sektörlerde kayıtlı işgücü olarak çalışmaları için yasal mevzuat yeniden gözden geçirilmeli ve göç politikaları belirlenirken bu husus göz ardı edilmemeli,
- f)** Geçici Koruma statüsünde bulunan Suriyeliler, kayıtlı olduğu ilde çalışma izninden muaf tutulmalı,
- g)** Yabancıların istihdamında 5+1 kuralı kaldırılmalı,
- h)** Şehirlerin işçi çalıştırma kapasitesine göre çalışma izinleri verilmeli,
- i)** İşçi/işveren hakları, çalışma koşulları, iş etiği, mevzuat, sorumluluklar ve sosyal haklar konusunda sadece sığınmacı işgücü değil işverenler de bilgilendirilmeli, yeni düzenlemelerden haberdar edilmeli, bu sayede de mağduriyetlerin ve bilgi eksikliğinden kaynaklı sorun ve gerilimler giderilmeli,
- j)** Göçmen işçilerin, ihtiyaç duyulan belli sektörlerle yönelmesini teşvik etmek ve işveren yükünü hafifletmek için o sektörlerde SGK prim vb. indirimleri uygulanabilir.
- k)** Emek piyasalarında çalışan sığınmacı işgücüne yönelik sosyal medya yazılı ve görsel basında sıklıkla dile getirilen “rızkımızı/işimizi elimizden alıyorlar” söyleminin önüne geçilmesi, yabancı düşmanlığı, nefret söylemi ve ırkçılık yapanlar için yasal düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

2.2.3. Eylem Planları

- a) Göçmenlerin döviz transferlerinde özellikle de Suriyelilerin yasaklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bu durum kayıt dışı para transferlerine yol açmaktadır. Dolayısıyla bankaların Suriyelilerle ilgili döviz transferinde yasaklar yerine şeffaflığı göz önüne alarak kayıtlı ekonomiye geçişleri desteklenmelidir. Dolayısıyla ihracat potansiyelinin artmasını olumsuz etkilememektedir.
- b) Suriye'nin kuzeyi ile ticari faaliyetlerin tüm Suriye devleti ile bir görülmemelidir. O nedenle Suriye'nin kuzeyi için ekonomik ve sosyal hareketlilikte pozitif ayrımcılık yapılmalıdır. Böylelikle ülkemizde bulunan Suriyelilerin o bölgeye ürün ithalat ve ihracatı daha kolay gerçekleşecektir.
- c) Göçmen girişimcilerin ticari faaliyetlerinde karşılaştıkları ticari sorunların çözümünde ülkede faaliyet yürüten iş adamları derneklerinin rol oynaması önem arz etmektedir.
- d) Ticaret ile uğraşanların (*işveren ve temsilcileri*) iller arasındaki hareketi kolaylaştırılmalıdır. Çünkü iş dünyasında hareketlilik ve farklı illerdeki bağlantıları güçlü kılmak için hareket serbestliğinin sağlanması gerekmektedir. Aksi durum ticaret mantığına aykırı olduğu gibi üretimin önünde de engel teşkil etmektedir.
- e) İşverenlere yönelik çalışma izni süresi kademeli olarak uzatılmalıdır.
- f) Sermaye sahibi ve/veya göçmenlere potansiyellerine göre kademeli olarak farklı statüler (*vize, gerekirse uzun dönem çalışma izni, vatandaşlık izni vb.*) belirlenmelidir. Öyle ki, bu kademeler ile göçmen girişimcilerin üretim, istihdam ve ihracatı hem ulusal hem de uluslararası alanda artırması beklenebilir.

3. BÖLÜM

GÖÇ VE EĞİTİM

3. EĞİTİM

3.1. Göçmenlerin Okullaşma Durumu

Suriyeli öğrencilerin çoğunluğunu oluşturduğu sınıf ve okul ortamlarında hem eğitim hem de yönetim zaafı ortaya çıkmaktadır. Sınıflarda sayıca daha kalabalık olduklarında Türkçeye gerek duymamakta ve kendi aralarında kapalı bir ortam oluşturmaktadırlar. Böylece eğitim yoluyla sağlanacak uyum ve toplumsal kaynaşmada sorunlar belirmektedir. Bu durum ayrıca fiziksel olarak kapasiteyi ve donanımları, hatta sarf malzemelerinin tüketim hızını etkilemektedir. Özellikle Gaziantep ve Kilis örneğinde göçmen çocukların okullaşma oranı yığılmalı bir durum arz etmektedir. Okul türleri bakımından da yığılmalar söz konusudur; Anadolu ve Fen Liselerine nazaran İmam Hatip Liseleri'nde yığılmalı bir durum vardır.

3.1.1. Durum Tespiti

- a) Okullaşma oranında henüz tam başarı yakalanmış değildir. Son iki yıldır göçmen öğrencilerin okullaşma durumu salgın etkisine bağlı da olabilir- yeterli düzeyde değildir.
- b) 5 ve 17 yaş arasında 1 milyon 365 bin 884 okul çağında nüfusu mevcuttur. Okula kayıtlı öğrenci sayısı ise 935 bin civarlarındadır.
- c) Göçmenlerin okullaşma sürecinin önemli bir bileşeni olan Geçici Eğitim Merkezleri 2014 yılında 2014/21 sayılı genelge ile başladı.
- d) Göçmenlere yönelik eğitim programımızın olmaması, Türkçenin nasıl öğretileceği hakkında materyallerin bulunmaması, okuldaki fiziki imkânların kısıtlı olmasından ve öğretim programlarının olmamasından dolayı 2014 yılında MEB GEM'leri kurdu.
- e) GEM'ler Suriye eğitim sistemini, Suriye'ye dönmesi istenen çocuklar için öğrencilerin burada geçici olarak eğitimleri devam ettirmesi için kurulan eğitim merkezleridir.
- f) GEM'lerin 2014 yılında kurulması 2011 ile 2014 arasında bir eğitim açığı oluşmasına neden oldu. Ancak bu 2011-

14 yılları arasında hiçbir şey yapılmadığı anlamına gelmemektedir.

- g)** İlk etapta göçün geçici olduğu düşünülürdü. 2011 ile 2014 arasında STK'lar sürece dâhil oldular. Fakat yeterince gelişim sağlanamadı. Hollanda, Norveç vb. ülkelerin sivil toplum kuruluşu görünümündeki yapıları Suriyeli göçmenlerden nitelikli kişileri kayıt altına alıp seçip göturdüler. Bu kargaşa durumunu fırsat bilip kendi dil ve kültürlerini aktarmaya çalıştılar. Bunu da eğitim adı altında gerçekleştirdikleri görülmüştür.
- h)** GEM'lerde 2014-2016 yılında kendi dilleri ve kendi müfredatlarıyla beraber eğitim verildi. Ancak Mili Eğitim Bakanlığı o eğitim kurumlarında kullanılacak kitapları Türk irfanına uygun olup olmadığını, güvenlik ve kültür alanlarını dikkate alarak inceledi.
- i)** 2016 yılında göçün geçici değil kalıcı olduğuna dair bir kanaat oluştu. 2016 yılında tedrici olarak 1, 5 ve 9. sınıflarda kademeli bir geçiş sağlanmaya çalışılmıştır. Tedrici geçiş denklik sistemiyle gerçekleştirildi. GEM'lerden 2016-2018 yıllarına kadar geçişler kademeli yapıldı. 2020 yılında GEM'ler kapatıldı.
- j)** 26 ilde Suriyeli mültecilerin yoğun olduğu yerlerde, okullarda ikili eğitime geçilmeye başlandı. Öğretmen açığı ücretli öğretmenlerle dolduruldu. Ancak öğretmenlerin birçoğu söz konusu hedef kitleye tam olarak uygun değildi. Öğretmenlerin yabancı öğrenciler ile ilgili tecrübeleri çok kısıtlı olması hasebiyle tecrübe aktarımı da o oranda az oldu.
- k)** Okullardaki seyyar dersliklerde eğitim ve öğretim gerçekleştirilmeye başlandı. Okullar da fiziksel olarak yetersiz durumdaydı. Bu süreç boyunca 2014-2017 yılına kadar Halk Eğitim üzerinden Türkçe eğitimi verildi.
- l)** Okullaşma verilerine bakıldığında lise dönemi ile ilgili düşük bir okullaşma oranının başından beri devam ettiği görülmektedir ki bunun en büyük sebebi bu yaş grubu öğrencilerin çalışmak zorunda kalmasıdır.

3.1.2. Çözüm Önerileri

- a) Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından belirlenecek belli bir oran ölçüsünde; sığınmacı ve göçmenlerin yaşamını sürdürdüğü il ve ilçelerde taşra teşkilatları oluşturulabilir.
- b) Bu illerde sığınmacı ve göçmen çocukların eğitimleri ile yetişkinlere yönelik sosyal uyum ve yaşam eğitimini yerel düzeyde düzenlemek üzere; Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı, İl Milli Eğitim Müdürlükleri uhdesinde GÖÇDEM (*Göçmen Çocuklar İçin Danışma ve Eğitim Merkezi*) kurulabilir.
- c) Sınıfta oransal olarak göçmen sayısı daha az olsa uyum daha kolay olabilir. İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıkları düzeyinde alınacak kararlarla, hem yerleşim birimleri (*mahalle, ilçe, il...*) hem de okullar düzeyinde göçmen nüfusun dağılımında dengeleyici bir politika izlenmelidir.
- d) Sınıflardaki yabancı öğrencilerin yerli öğrencilere oranının yüzde yirmiye geçmemesi için dikkat edilmeli, bu durum uyum ve kaynaşma için oldukça önem arz etmektedir. Özetle, okullarda Suriyeli öğrenciler % 20'lik bir kotayı aşmamalıdır.
- e) Çok kültürlülüğün toplumsal kabulü ve toplumsal etkilerinin yönetilebilmesi için eğitim fakültelerinden başlayarak, Çok Kültürlülük ve Toplumsal Uyum konulu bir dersin ulusal müfredatın bir parçası haline acilen getirilmesi gerekir. Göçmen kadınlar, çocukların eğitim ve rehabilitasyonu Türkiye'ye uyum bağlamında ve stratejik anlamda son derece kritik bir alandır.
- f) Suriyeli kadınların yaygın eğitim ve sürekli eğitim merkezlerine yönlendirilmesi gerekmektedir. Kadınların bu kurumlarda hem toplumsal uyum hem de kurumsal etkileşimlerinde ahlâkî kurallar ve geleneksel davranış kalıplarımıza nasıl uyacakları konusu öğretilmelidir.

- g) Oluşturulacak eğitim modülleri ile “örtük” bir müfredatı derslerin arasına serpiştirerek “doğaçlama gelişen” bir içerik olarak kültürleme-uyumlaştırma meselesi işlenmeli.

3.2. Göçmenlerin Türkçe Öğrenimi ve Öğretimi

3.2.1. Durum Tespiti

- a) Göçmen çocukların hedef dil olarak Türkçeyi anlama ve eğitim ortamlarında işlevsel olarak kullanma sorunları vardır. Bu durum doğal olarak resmi eğitim sürecinde akademik başarıyı olumsuz etkilemekte, tahsis edilen kaynakların kullanımını verimsizleştirmektedir. Bunun ötesinde Türkçeyi iletişim dili olarak kullanamayan bir yabancının toplumsal uyumu da mümkün olmamaktadır. Yeni bir ülkenin dilini öğrenirken ve eğitim imkânlarından yararlanmada fırsat eşitsizliği söz konusudur. Mültecilerin yaşadıkları travma sonrasında, savaş öncesi duruma gelmeleri psikolojik dayanıklılık (*resilience*) gerektiren bir durumdur.
- b) Göçmenlere Türkçe öğretimi 2011-2014 arası STK’lar tarafından yürütülmüştür. Bu durumun sebebi ise göçün geçici olduğu düşünülmektedir.
- c) 2014-2015 gelen Suriyeli STK’larda oluşan bir heyet MEB’ten sadece vatandaşlığa alınanlara ve Halk Eğitim Merkezleri üzerinden Türkçe eğitimi talebinde bulunmuşlardır.
- d) 2016 Nisan-Mayıs Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Suriyeli STK temsilcileri ile Türkçe eğitimine yönelik bir istişare toplantısı düzenledi. Toplantı sonucunda Suriyeli STK’larca neden Türkçe öğretilmediğini sorgulanmıştır.
- e) Ayrıca Suriyeli STK’lar GEM’lere Türkçe öğretmeni ve ders kitabı verilemediğini ve kendilerine Türkçe öğrenmenin gerekliliğini yeterince anlatılmadığını ifade

ettiler. Bu toplantı sonucunda Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü şu kararları almıştır:

- GEM'lerin tedrici olarak kapatılması,
- Suriyeli çocukların Türkçe öğretiminin önünün açılması; bunun için gerekli alt yapının hazırlanması. Fizikî Ortam, Materyal, Eğitimci çalışmalarının başlatılması.
- Geçici Suriye hükümeti yetkilileri Türkçe öğretimine sıcak bakmadıkları ve eğitimin Arapça devam etmesini Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'ne iletiler. Bu talep Genel Müdürlük tarafından uygun görülmemiştir. 2016 yılında Suriyelilere Türkçe öğretimi Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nden alınarak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'ne bağlandı. Bu sürece kadar Suriyeli çocuklara haftada 5 saat Türkçe dersi verilmekteydi. Dersi veren öğretmenlerin Türkçe öğretmeni olma kriteri ise belli bölgelerde yetişmiş kişi yetersizliğinden dolayı yerine getirilememekteydi.
- 2016 Haziran ayı itibarıyla Suriyeli göçmenlere Türkçe öğretimi gerçekleştirmek üzere PIKTES projesi hayata geçirildi. Bu süreçte ders kitabı, kaynak, materyal bulunmamaktaydı.

Zaman içinde;

- Öğretmenlerin yetiştirilmesi,
- Müfredat, kitap ve gerekli materyallerin tedarik edilmesi konusunda çalışılmaya başlanması,
- Yeni materyallerin hazırlanması gerçekleşti.

GEM'lerdeki Türkçe Öğretim Süreci:

- GEM'lerde Türkçe öğretimi 5 saat idi ve 2016 yılında ilkokullarda 15 saate çıkartıldı ve daha sonra bunun yetmediği anlaşıldı, 25 saate çıkarıldı.

- 2016-2020 arası ayrı bir değerlendirme söz konusudur.
- Bu zaman zarfında Türk eğitim sisteminde ek dil desteği yoluyla eğitim verildi.
- Bu aşamada GEM'ler Türkçe eğitim merkezine dönüşmüş gibi çalışarak, ilk önce 15 saat Türkçe eğitimi verilirken daha sonra 25 saat Türkçe eğitimi verildi. Milli Eğitim Bakanlığı ile Maarif Vakfı yapmış olduğu protokol ile yabancılara Türkçe öğretimi Programı hazırlanmıştır.
- 2020-22 yılları arası profesyonel dönem olduğu söylenebilir.

3.2.2. Çözüm Önerileri (Nazari)

- a) Öncelikle birlikte yaşama bilincinin oluşması gereklidir.
- b) Hedef kitle içerisinde Türkçe dil beceresine sahip olma durumları birbirlerinden farklı olan öğrenciler aynı sınıflarda eğitim almamalı, aynı niteliklere sahip olan çocuklar ortak sınıflarda eğitime alınmalıdır.
- c) Hedef kitlenin dil öğrenme amaç ve ihtiyaçlarına uygun (*eğitim, mesleki, sağlık vb.*) eğitim ortamları, materyal ve öğretmen yeterliliğini geliştirecek eğitim içeriği planlanmalıdır.
- d) Göçmenlerin Türkçe öğretiminin yanı sıra kendi ana dillerinde seçmeli derslerin açılması ve bu süreçle alakalı öğrenci veli bilgilendirmesi yapılmalıdır.
- e) Göçmen öğrenciler için olabilen en erken yaşta, esnek zamanlı, Türkçe hazırlık sınıfları/programları geliştirilebilir. Örneğin yaz tatillerinde, camilerde ve uygun kurumlarda yaz kursları şeklinde, tamamlayıcı veya geliştirici Türkçe öğretimi verilebilir.
- f) TÖMER-Diyanet-MEB gibi kurumlar bu konuda işbirliği yapabilir. Türkçe öğretimi yanında kültürel normların da aktarıldığı başlangıç düzeyi bir uyumun temelleri bu süreçte atılabilir.

- g)** Suriyeli göçmenlerin, özellikle de burada doğan ve resmi eğitim sürecine katılan genç kuşakların, Türk toplumunun göçmenlerden nasıl bir davranış beklendiklerini ve yazılı olmayan bazı toplumsal kuralların da varlığını hissettirecek bir uyum programına dahil edilmeleri gerekir. Bu tür bir “kaynaştırma” Türkçe öğretiminin içinde gömülü şekilde verilebilir. Ayrıca, savaş sonrası travma yaşayan göçmenlere, psikolojik dayanıklılık eğitimi de verilebilmelidir.

3.3. Göçmen Çocukların Mesleki Eğitimi

3.3.1. Durum Tespiti

- a)** Konu ile alakalı PİKTES projesi kapsamında göçmenlerin mesleki teknik ve eğitime yönlendirilmesi ile bilgilendirmeler yapıldı ve öğrencilerin bu süreçte şevklerini arttırmak amacı ile bir burs ve taşınmalı eğitim desteği sağlanmaktadır. Mesleki liselerde görev yapan öğretmen ve idarecilere yönelik konu ile alakalı farkındalık eğitimi verilmektedir ve ayrıca öğrencilere mesleki eğitim verecek öğretmenlere yönelik ise farkındalık eğitimi verilmektedir.
- b)** MEB ve Avrupa Birliği fonları aracılığıyla Türkiye’de çıraklık mesleği icra edecek öğrencilere yönelik Türkçe ve meslek kursları verilmektedir.
- c)** MEB ve iç işleri bakanlığı aracılığıyla 18-65 yaş arası yetişkinlere yönelik 8 saatlik sosyal uyum yaşam eğitimi (*SUYE*) verilmektedir.
- d)** Halk eğitim merkezlerinde yetişkinlere yönelik kurslar verilmektedir.

3.3.2. Çözüm Önerileri

- a)** Mesleki kabiliyetlerin tespit edilmesi ve kabiliyetlerine uygun eğitim almalarının sağlanması, hangi meslek alanında eğitim alacakların belirlenmesi,

- b) Mesleki liseye gidecek öğrencilerin staj yapacakları alanların çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik çalışmaların ve projelerin yapılması.

3.4. Hayat Boyu Öğrenme

3.4.1. Durum Tespiti

- a) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü örgün ve yaygın eğitimi bünyesinde bulunduran bir kurumdur. Ülkenin meslekî alanlardaki bilgi ve birikiminin aktarılmasında en önemli köprüdür. Bünyesinde beş okul üç eğitim merkezi (*halk eğitim, turizm eğitim, mesleki eğitim*) barındıran MEB'in diğer yarısıdır.
- b) Suriyelilere verilen eğitimin Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'ne aktarılması Genel Müdürlüğün yapısına son derece uygun olmuştur. Türkiye'nin 81 il 845 ilçesinde toplam 986 Halk Eğitim Merkezi ve Mesleki Eğitim Merkezi, 30 Olgunlaşma Enstitüsü ile hizmet veren bir kurumdur.
- c) Çözüm Önerileri
- d) İl ve ilçelerdeki fiziki ortamlar iyileştirilmeli.
- e) Yönetici ve öğretmen değişikliklerinin Genel Müdürlük bünyesinde yapılması.
- f) Görev yapan öğretmen ve usta öğreticilerin çoğu ücret karşılığı emek veren eğitimcilerdir. Bunların da devletin diğer kadrolu öğretmenleri gibi kadro haklarının verilmesi eğitimin kalitesi, sürdürülebilirliği ve hakkaniyet açısından son derece önem arz etmektedir.
- g) Türkiye'ye göç yoluyla gelen bireylerin geldikleri ülkelerin önceki öğrenmelerini belgelendirenlerin o belgelere istinaden iş ve işlemlerinin (*denklik*) yürütülmesi, belgesi olmayanlar için ise seviyelerine uygun sınav sistemleri geliştirilmesi, yapılan sınav sonuçlarına göre eğitim içeriklerin planlanması.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalıştaylar, belirli konular etrafında bir araya gelen uzman ve çalışanlar tarafından beyin fırtınası yapılan ve ilgili konulara yönelik önerilerde bulunulan değerli çalışma süreçleridir. Cihannüma olarak ülkenin önemli konularından birisi olan Göçmen ve Sığınmacılar meselesini birkaç masa etrafında bir araya gelen uzman ve saha çalışanları ile bu şekilde değerlendirdik ve çeşitli çözüm önerilerinin oluşmasına katkılar sunmaya gayret ettik. Bu iyi niyetli çabamızın yegâne gayesi, başta ülkemiz olmak üzere yakın coğrafyamız ve bütün insanlığın hayrına yarayacak bir katkı sunmaktır.

İnsanlığın/insaniyetin adeta en kıymetli tarihsel tecrübelerinden biri olan Anadolumuz'un yaşadığı sığınmacı/mülteci ve göçmen imtihanı, tarihte olduğu gibi bugün de devlet-millet kaynaşmasının en iyi örneklerinden birini sunmaktadır. Milletten derin irfanıyla karşıladığı bugünkü süreçte, kendi mahallesinde çözümler oluşturan bir ülke olduğumuzda, aslında insanlığın bu ortak sorununa örnek çözümler de oluşturmuş olmaktadır. Gönül ister ki bu insanlık adasına sığınan veya daha iyi hayat yaşamak amacıyla buraya göçen insanların, kendi ülkelerinde aradıkları huzur ve refaha kavuşmaları hızla mümkün olabilsin. Bununla birlikte yurtlarını terk etmek zorunda kalan insanlara gönüllerini açan coğrafyanın çocukları olarak bu duruma çeşitli bakış açıları kazandırmak ve bazı çözümler oluşturma çabasında olmak ayrıca bir insanlık görevimizdir diye düşünmekteyiz.

Bu konuyla ilgili olarak aslolan şeyin, mültecilerin kopmak zorunda kaldıkları ülkelere geri dönüşleri olduğunu biliyoruz. Ülkelerinde yaşanan çatışma süreçlerinin sona ermesi ile sağlıklı bir şekilde huzurlu hale dönüşmüş olan ülkelere dönüşleri temennimizdir. Bununla birlikte ülkemizde misafir ettiğimiz milyonlarca mülteci ve göçmenin çeşitli sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlar ülkemizde yaşanması hasebiyle onlara çözümler sunmak, bunun için çalışan ve fikir üreten insanlar ile bir araya gelerek çareler aramak da gereklidir. Dolayısıyla burada üretilen içerik öncelikle ülkemiz için üretilmiştir.

Bu temenni ve genel çerçeve ile birlikte gerçekleştirilen Göç Çalıştayı'nda öne çıkan ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken noktaları şöyle genellemek mümkündür:

Göç olgusu, içinde yaşadığımız çağın temel insanî sorunların birisi olarak dünyanın hemen her yerini, tüm insanlığı ilgilendiren bir meseledir. Nihai olarak göçler içtimai, iktisadi, siyasî ve dinî veçhelere sahip olmak bakımından bütün olarak insan yaşamı ve insanın içinde doğduğu tabii dünya ile onun üzerinde tesis ettiği yaşam alanlarının düzeni üzerinde büyük etkilere sahiptir. Bu nedenden dolayı göç olgusuna ilişkin net bir duruş, yaklaşım ve tutum içinde olmak, sadece fertlere ve sivil toplum kuruluşlarına değil aynı zamanda devletlere ve siyasî oluşumlara düşen temel görevlerden birisi olarak görülmeli ve konunun hassasiyeti birincil bir netice olarak kaydedilmelidir.

Göç Çalıştayının somut olarak üzerinde durduğu sorunlar açısından değerlendirildiğinde de öncelikle içtimaî etkileşim alanının büyük oranda belirlendiği günlük siyasî ve iktisadî odaklanmaların ötesine geçme gereği ön plana çıkmaktadır. Türkiye bir taraftan Osmanlı Devleti'nden miras alınan tarihsel sorumluluğu üzerinden değerlendirilmekte ve bölgesindeki mağdur ve mazlumlar için doğal bir sığınak olarak algılanmaktadır. Bu açıdan ülkemiz göçmenler için daimi bir hedef ülke konumundadır. Diğer taraftan Türkiye, 21. Yüzyılın endüstriyel toplumsallığının oluşturduğu kültürel ve zihinsel kalıplar açısından küresel finans dünyasının bir parçası ve hatta giriş noktası olarak görüldüğünden aynı zamanda bir geçiş ülkesi konumundadır. Bu sebeplere bağlı olarak yaklaşık 4 milyon göçmene ev sahipliği yapan ülkemiz hem coğrafi ve tarihî konumu gereği mirasına beşiklik yapmakta hem de her geçen yükselen değeriyle geleceğe şekil verecek insan profilini yönetme potansiyelini elinde tutmaktadır.

Bununla beraber Koronavirüs salgını ile küresel ekonominin merkez ülkelerinin çevreye ittiği diğer ülkelerle beraber mevcut kapitalist paradigmaya bağlı kalındığı ölçüde ekonomide döngüsel olarak yaşanan sorunların mevcudiyeti ile birleştiğinde göç olgusunun ağır sonuçları da gözlemlenebilmektedir. Genelde olumsuz görülebilecek bu sonuçlar; suça bulaşma, terör, toplumsal kargaşaya yol açma riski içermesi açısından olduğu kadar yasal durum ve resmi statülerle ilgili açısından güvenlikle ilgili ve hukukî bir boyuta; fertlerin toplumsallaşma süreçlerini biçimlendiren ve toplumsal normları öğrenme, kabullenme ile tamamlanan toplumsal içirme, uyum, kaynaşma ve

bütünleşme ile ilgili olarak sosyolojik bir boyuta; emek piyasası koşulları başta olmak üzere üretim, tüketim ve mübadele süreçlerinde hukukî ve meşru birer fail olarak bulunulması açısından olduğu kadar Türkiye'nin enflasyon, ekonomik büyüme ve işsizlik rakamları üzerindeki etkilerine kadar uzanan makro etkileşim potansiyeli ile ilgili ekonomik bir boyuta sahiptir.

Bütün bu sonuçların ilgili kurum ve kuruluşlarca tek tek ele alınması ve insanî bir sorunla yüzleşildiğinin bilincinde olunarak üzerinde bütüncül bir bakış açısıyla durularak sorunsallaştırılıp çözüme kavuşturulması bir gereklilik gibi gözükmemektedir.

FOTOĞRAFLAR

ÇALIŞTAYDAN KESİTLER

KURUL, KOMİSYON VE
KATILIMCILAR

Çalıştay Çalışma Grubu Üyeleri

- Prof. Dr. Ahmet Koyuncu
- Prof. Dr. Gökhan Tuncel
- Prof. Dr. İbrahim Arslan
- Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu
- Prof. Dr. Orhan Koçak
- Prof. Dr. Yakup Bulut
- Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel
- Prof. Dr. Yücel Karadaş
- Prof. Dr. Zeynel Özlü
- Doç. Dr. Semih Summak
- Doç. Dr. Erol Erkan
- Doç. Dr. Kadir Kaan Büyükkiz
- Doç. Dr. Mahmut Kaya
- Doç. Dr. Mehmet Duruel
- Doç. Dr. Murat Yılmaz
- Dr. Abdurrahman Dedem
- Dr. Adnan Sinnou
- Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer Sağıroğlu
- Dr. Atik Aslan
- Dr. Öğr. Üyesi Aziz İlgazi
- Dr. Öğr. Üyesi Cengiz Akyıldız
- Dr. Öğr. Gör. Havva Boyalı
- Dr. Öğr. Üyesi M. Fatih Güloğlu
- Dr. Muhammet Musa Budak
- Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan Aslantürk
- Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil Yılmaz
- Dr. Öğr. Üyesi Safiye Özgüç
- Dr. Öğr. Üyesi Serkan Gündoğdu
- Dr. Öğr. Üyesi Fahrunnisa Kazan
- Dr. Öğr. Üyesi Fatma Çapan
- Ahmet Kırmızıoğlu
- Ali Rıza Altunel
- Asiye Şahin Bulut
- Av. Cavit Tatlı
- Av. Enes Kafadar

- Av. Enver Bakırcı
- Aya Mustafa
- Ertan Koska
- Fatih Tanrıöver
- Faysal Çelik
- Hale Nur Yiğit
- Hasan Hasan
- Hasan Sever
- Hülya Bülbül
- İmadeddin Özcan
- İrfan İlbeyi
- Levent Murat Doğan
- Mahmoud Ahmad Zidan
- Mahmoud Züolan
- Mahmut Kesikminare
- Mehdi Şamil
- Mehmet Sıddık Yıldırım
- Meliha Haliloğlu
- Muhammet Mustafa Yaprak
- Murat Kılıç
- Ramazan Yıldırım
- Recep Batu
- Saleh Hawot
- Semih Simitçi
- Sinem Polat
- Tuba Ceco
- Useame Müslüm
- Yahya Kemal Karaoğlan
- Zeynel Amaç

Çalıştay Düzenleme ve Rapor Hazırlama Kurulu

- Prof. Dr. Vatan KARAKAYA
Ahi Evran Üniversitesi Rektör
- Doç. Dr. Ebubekir CEYLAN
İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi
- Semi OKUMUŞ
Cihannüma Genel Sekreteri
- Doç. Dr. Ahmet KESGİN
AYBÜ İTBF Felsefe Bl.
- Öğr. Gör. Tahsin HAZIRBULAN
Munzur Üniversitesi
- Çalıştay Sekreteryası
Öğr. Gör. Tahsin HAZIRBULAN

CIHANNÜMA

CIHANNÜMA DAYANIŞMA VE
İŞBİRLİĞİ DERNEĞİ

ISBN: 978-6-25096-561-1

9 786259 965611